

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Det är ju jag som bestämmer om jag ska dricka eller inte”

- En kvantitativ studie av ungdomars alkoholbruk utifrån grupp och klass.

Socionomprogrammet, VT09

C- uppsats, SQ1562

Författare: Hanna Josefsson, Therése Lagerin

Handledare: Manuela Sjöström

Abstract

Titel: ”Det är ju jag som bestämmer om jag ska dricka eller inte” – En kvantitativ studie av ungdomars alkoholbruk utifrån grupp och klass.

Författare: Hanna Josefsson och Therése Lagerin

Nyckelord: Ungdomar, klass, alkohol, social identitet, roll, grupp

Syfte och problemområde: Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka gymnasieelevers förhållningssätt till alkohol. Vi vill även undersöka hur klasstillhörighet och kamratgrupper påverkar enskilda individer i sitt alkoholbruk.

Metod och material: Vi har använt oss av en kvantitativ metod och lämnat ut 100 enkäter på en gymnasieskola i Skövde. Vi har studerat tidigare forskning inom området, i form av avhandlingar, propositioner, vetenskapliga artiklar och rapporter samt litteratur. Vi använder oss av tre begrepp utifrån socialpsykologisk teori (social identitet, roll och grupp) för att förstå och förklara resultatet av vår studie.

Resultat: Vårt övergripande resultat är att gymnasieungdomar i stor utsträckning dricker alkohol. Ungdomarna själva verkar vara omedvetna om en eventuell påverkan från kompisar när det gäller deras alkoholkonsumtion, men både teorin och den tidigare forskningen visar att detta gruptryck borde vara starkt. Ungdomarna i vår studie säger trots allt att de tror att jämnåriga dricker mer alkohol tillsammans med kompisar än om de dricker ensamma. Ungdomars planer på att studera vidare påverkar hur mycket alkohol de konsumerar, men detta resultat visade sig inte vara helt tillförlitligt. Den vanligaste anledningen till att dricka alkohol visade sig vara för att det är gott och för att ha roligt, de flesta drack alkohol på hemmafester och de vanligast förekommande alkoholsorterna var öl, cider, sprit och alkoholäsk. Fler ungdomar än väntat har druckit alkohol ensamma och det har funnits olika skäl till detta.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Problemformulering.....	2
2.1 Syfte och hypoteser.....	2
2.2 Frågeställningar	3
3. Bakgrund.....	4
4. Tidigare forskning.....	6
4.1 Ungdomar och alkohol	6
4.2 Klass och alkohol.....	7
4.3 Socialt drickande	9
5. Teori.....	12
5.1 Inledande kommentarer	12
5.2 Social identitet	12
5.3 Roll	14
5.4 Grupp.....	15
6. Metod.....	17
6.1 Val av metod.....	17
6.2 Urval	17
6.3 Tillvägagångssätt	18
6.4 Bortfall.....	19
6.5 Etiska aspekter	20
6.5.1 Informationskravet.....	20
6.5.2 Samtyckeskravet	21
6.5.3 Konfidentialitetskravet.....	21
6.5.4 Nyttjandekravet.....	21
6.6 Validitet, Reliabilitet och generaliserbarhet	22
6.7 Analys av enkäterna.....	23
7. Resultat.....	25
7.1 Ungdomar och alkohol	25
7.2 Klass och alkohol.....	26
7.3 Socialt drickande	27
8. Analys	31
8.1 Ungdomar och alkohol	31

8.2 Klass och alkohol.....	34
8.3 Socialt drickande	37
8.4 Viktiga slutsatser	41
9. Diskussion	43
9.1 Slutsatser och reflektioner	43
9.2 Förslag till åtgärder.....	46
9.3 Förslag till vidare forskning.....	46
10. Referenser	47
Bilaga 1 Missiv	
Bilaga 2 Enkät	
Bilaga 3 Tabeller och diagram	

1. Inledning

Tänk dig att du dricker en burk starköl, det kommer då att ta din lever ungefär 3 timmar att förbränna den alkohol du har fått i dig. Under den tiden hinner mycket påverkas i din kropp. Den alkohol levern inte klarar att bryta ner går ut i ditt blodomlopp och når alla celler i din kropp. Dricker du mer kommer kanske en känsla av berusning. Detta beror på att alkoholen påverkar din hjärna då den stör signalerna mellan dina nervceller. Balansen av dopamin i din hjärna rubbas och du kan känna att du mår bra, men fortsätter du dricka kommer effekten snart att vara den motsatta när din kropp slutar reagera på dopaminet (Calén, 2008). Att dricka alkohol för att bli berusad är en riskkonsumtion. Utöver de direkta fysiska effekterna ökar också risken för olyckor, skador och våld (Finer, 2008).

För ungdomar kan risken för fysiska skador orsakade av alkoholen vara större. Man har inte gjort några studier om alkoholens effekter i puberteten, men man har genomfört studier på djur som visat att alkohol påverkar den fysiska tillväxt som sker under denna period (O'Neal, 1993).

Ungdomar och alkohol verkar vara en fråga som aldrig går ur tiden. CAN genomför sedan 2004 vartannat år skolundersökningar om alkohol-, narkotika-, tobaks- och sniffningsvanor på bl.a. skolår 2 på gymnasiet. I 2008 års undersökning deltog 4 383 elever från gymnasiet årskurs 2. Bortfallet uppgick till 18 procent. År 2008 uppgav eleverna i gymnasiet, framförallt pojkarna, en något högre konsumtion jämfört med tidigare år. I årskurs 2 på gymnasiet var det endast en femtedel av eleverna som uppgav att de aldrig varit berusade (Hvitfeldt & Nyström, 2009).

2. Problemformulering

I vår studie har vi avgränsat oss till ungdomar mellan 16-20 år och valt att studera elever på en gymnasieskola i Skövde. Vi valde att inte ta med yngre ungdomar för att det är lättare att få tag i alkohol ju äldre man är. Är man dessutom över 18 kan man ju köpa sin egen alkohol på t.ex. krogen. Vi valde att inte ta med äldre personer eftersom man då räknas som vuxen och lagligt får köpa och dricka alkohol.

Vi kommer använda oss av olika begrepp, de mest centrala begreppen är alkohol, ungdom, social identitet, klass och grupp. Med alkohol räknar vi drycker med 2,25 volymprocent alkohol eller mer. Med ungdom avser vi, i vår studie, personer mellan 16-20 som går på gymnasiet. Begreppet klass handlar om kategorisering av samhällsmedlemmar i olika grupper enligt ekonomiska och sociala kriterier (Nationalencyklopedin). I vår studie använder vi också begreppet statusgrupp och då utgår vi från föräldrarnas utbildningsgrad och om ungdomarna planerar att studera vidare. Skillnaden mellan klass och statusgrupp är att man vid indelningen i statusgrupper utgår ifrån individens sociala status istället för den materiella statusen. Med grupp menar vi ungdomars kamratgrupper som de umgås med. Skillnaden mellan statusgrupp och grupp är att statusgruppen ingår man i till följd av t.ex. utbildningsnivå medan man ingår i en kamratgrupp eftersom man vill ha nära relationer med de andra medlemmarna.

2.1 Syfte och hypoteser

Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka i vilken utsträckning elever i gymnasiet brukar alkohol. Vi vill undersöka hur klasstillhörighet och kamratgrupper påverkar enskilda individer i sitt alkoholbruk och om ungdomar känner att de kan välja att inte dricka alkohol trots att de ingår i en grupp där alla andra gör det.

Efter att ha läst tidigare forskning och teori har vi kommit fram till ett antal hypoteser som vi utgår ifrån i vår studie. Dessa är att:

- De allra flesta ungdomar dricker varje månad och att väldigt få aldrig har druckit.
- Man får tag i alkoholen genom äldre vänner eller bekanta, inte så många föräldrar köper ut till sina ungdomar.
- Ungdomar dricker för att ha roligt och bli mer sociala, men också för att de påverkas av sina kompisar.
- Ungdomar dricker oftast på hemmafester med sina kompisar.
- Ungdomar dricker främst alkoholisk och sprit.

- Ungdomar med föräldrar som har låg utbildningsgrad dricker mer alkohol än ungdomar med föräldrar som har hög utbildningsgrad.
- Ungdomar som planerar att läsa vidare dricker i mindre utsträckning än ungdomar som inte planerar att läsa vidare.
- Klass-/statusgruppstillhörigheten påverkar vilken sorts alkohol man dricker och också hur mycket man dricker.
- Kamratgruppers alkoholvanor påverkar enskilda ungdomars alkoholkonsumtion.
- Det är svårt för enskilda ungdomar att säga nej till alkohol om alla andra dricker.
- Det är få, näst intill inga, ungdomar som dricker ensamma.

2.2 Frågeställningar

- Hur dricker ungdomar?
- Hur påverkar individens klasstillhörighet/statusgrupp vad och hur mycket de dricker?
- Hur påverkar gruppen individens alkoholbruk?

3. Bakgrund

Att alkohol skadar hälsan vet alla om, men få tänker på att alkohol är en drog med allvarliga risker. I det svenska samhället ses alkoholen som naturlig och för många ungdomar blir det därför inget konstigt att man festar och blir full. Föräldrar och vuxna i samhället däremot ser riskerna i detta beteende och oron ökar då fler tonåringar dricker allt tidigare (Cronberg, 2008).

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har sedan 1971 genomfört undersökningar om bl.a. ungdomars alkoholvanor i åk 9. Sedan 2004 ingår även åk 2 i gymnasiet i undersökningarna. Under 70-talet förändrades knappt pojkars alkoholvanor, medan flickor började dricka mer alkohol. Senare, under 80-talet minskade konsumtionen något, men i början av 90-talet kom en svag uppgång i antalet alkoholkonsumenter. Sedan dess har alkoholkonsumenter i åk 9 minskat nästan varje år. Också gymnasieelever i åk 2 har minskat antal alkoholkonsumenter, men ligger på en högre nivå än åk 9. Det har funnits en relativt liten skillnad mellan flickor och pojkar, i årets undersökning fanns lika många alkoholkonsumerande tjejer som killar. I studien visar man också att sprit och starköl är de drycker som utgör den största delen av alkoholkonsumtionen. En femtedel av eleverna i åk 2 på gymnasiet uppgav att de aldrig varit berusade, något fler flickor än pojkar. (Hvitfeldt & Nystrom, 2009).

Den 10 november 2005 lämnades en proposition från regeringen till dåvarande riksdag med namnet Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner. I detta dokument presenterades bl.a. en nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador där man föreslår att *"... det övergripande målet för den svenska alkoholpolitiken skall vara att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala verkningar."* (Prop. 2005/06:30, sid. 1). Till detta mål finns också delmål som skall prioriteras, där ingår bl.a. att man ska skjuta upp alkoholdebuten, utveckla fler alkoholfria miljöer och man skall också bekämpa den illegala alkoholhanteringen (Prop. 2005/06:30).

I propositionen tar man upp att barn och unga kan skadas mer av alkohol än vad vuxna gör och att man därför måste fortsätta motarbeta att unga använder alkohol och arbeta för att åldern för alkoholdebut skjuts upp t.ex. genom att begränsa tillgängligheten till alkohol via äldre vänner och föräldrar. I propositionen pekar man också på att alkoholen för unga är en viktig del i skapandet av en gruppidentitet och samhörighet. Utöver detta säger man även att kamrater påverkar unga personers alkoholvanor (Prop. 2005/06:30).

I en artikel i Göteborgs Posten skriven av Therese Aronsson (2008-04-29) kan man läsa att det är lätt för ungdomar att få tillgång till alkohol. Even Magnusson, samordnare för ungdomsenheten, berättar att det är vanligast att äldre syskon eller kompisar köper ut och att det även finns föräldrar som gör det. Det börjar också bli allt vanligare att ungdomar har en langare som de kan ringa upp för att köpa alkohol. I samma artikel intervjuas även Björn Rydberg, presschef på Systembolaget, som säger att alkohollangningen är ett stort problem och att man måste stoppa de personer som köper ut till ungdomar. Han menar att ju tidigare ungdomar börjar dricka desto större risk är det att de blir missbrukare. Sedan är det ju också olagligt att köpa ut alkohol till minderåriga och den som köper ut riskerar böter eller fängelse i upp till två år, för grovt brott kan straffet bli upp till fyra års fängelse.

4. Tidigare forskning

4.1 Ungdomar och alkohol

I en artikel av Kathryn O'Neal (1993) beskriver författaren att alkohol är den mest brukade och missbrukade drogen som används av ungdomar. I USA finns 20.7 miljoner barn/ungdomar i 7-12th grade (12-18 åringar). Av dessa dricker 10.6 miljoner alkohol och 8 miljoner dricker varje vecka. Så mycket som 95 % av 17-18 åringarna har någon gång druckit alkohol. Kathryn O'Neal hänvisar till U.S Department of Health and Human Resources som kommit fram till att:

"More than 6 million teenagers drink to be social; half of those teens who drink (5.3 million) do so because their friends drink... teenage drinking is most likely to begin at a get-together, party or youth hangout (51.3%) rather than at home (12%) or at a bar or restaurant (13%)."

(O'Neal, 1993, sid. 208)

O'Neal tar också upp psykosociala riskfaktorer där hon diskuterar bl.a. influenser från omgivningen, sociokulturella normer och kamraters alkoholbruk. Det finns faktorer som O'Neal menar förutsäger alkoholmissbruk och beroende hos unga personer. Bland dess ingår t.ex. kamraters och föräldrars bruk (normer) och "kamrattryck" (O'Neal, 1993).

Leeming m.fl. (2002) har genomfört en studie kring ungdomars syn på alkohol, droger och tobak. I studien ingår 210 elever med olika social bakgrund som läser på 8th grade på tre olika skolor i Northamptonshire, England. I studien kommer man fram till att 83,7 % av ungdomarna har druckit alkohol någon gång i sitt liv och att 61,9 % av ungdomarna hade druckit alkohol den senaste månaden. Forskarna använde sig sedan av association för att ta reda på ungdomarnas tankar kring alkohol. Detta gjordes genom att ungdomarna, i ett frågeformulär, fick redogöra för sina associationer till olika beteenden som t.ex. "att dricka öl, pilsner eller cider" och "att dricka alkoläsk" (Leeming m.fl., 2002).

I resultatet kommer Leeming m.fl. fram till att av alla associationer som gavs av alkoholdrickandet så var 13,6 % positiva av "att dricka öl, pilsner eller cider". Samtidigt var det 22,9 % neutrala- och 23,1 % varierade associationer. När det gällde "att dricka alkoläsk" fanns 25,4 % positiva associationer och 21,7 % neutrala- och 16,4 % varierade associationer (Leeming m.fl., 2002). Slutsatserna som dras i studien är att ungdomarna hade en ambivalent syn på alkoholanvändandet, särskilt när det gällde alkoläsk. Att ungdomarna var mer positiva till alkoläsk förklaras med att ungdomarna tyckte att det smakade godare än t.ex. öl. Alkoläsk associerades i mindre grad till berusning, att må dåligt osv., detta var intressant eftersom de olika dryckerna oftast har lika hög alkoholvolym. Det framgick också att alkohol associerades

till ungdomar eller förklarades vara riktade mot barn medan drycker som öl inte ansågs passa ungdomar, utan istället associerades med andra människor (Leeming m.fl., 2002).

Efter att ha läst dessa artiklar kan man tydligt se att många ungdomar har druckit alkohol och att de dricker tillsammans med sina vänner för att bli mer sociala. Man kommer fram till att kamraternas alkoholbruk påverkar den enskilde individens alkoholbruk. Ungdomar är också mer positivt inställda till att dricka alkohol jämfört med t.ex. öl.

4.2 Klass och alkohol

I Nationalencyklopedin kan man läsa följande om begreppet klass:

”... Varje samhällsklass har enligt Marx sin roll i eller i relation till den materiella produktionen. Max Weber hävdade att (politisk) makt och (social) status spelade en likvärdig roll som kriterier på klasstillhörighet...” (Nationalencyklopedin)

I enlighet med ovanstående citat kommer vi att diskutera klass även utifrån begreppet statusgrupp, i vilket man utgår ifrån den sociala statusen vid indelning i olika statusgrupper.

I Carl-Gunnar Jansons (1968) bok *Det differentierade samhället* skriver Robert Eriksson om Webers begrepp statusgrupper (strata). Då man delas in i en statusgrupp tar man hänsyn till bl.a. livsstil, utbildningsgrad, arv eller yrke. Man delas in i en statusgrupp där alla har lika hög status, t.ex. samma utbildning, eller utbildning som värderas lika högt. Eriksson skriver vidare att social status inte behöver vara grundad på klasstatus. Till skillnad från klasstatus beräknas inte social status på hur mycket egendom och pengar en person har, även om detta kan leda till viss status. Utbildning kan t.ex. påverka den sociala statusen som i sin tur påverkar klasstatusen dvs. man kan gå från arbetarklass till medelklass (Eriksson i Janson, 1968).

Innan mitten av 1900-talet var forskningen kring sociala skillnader i förhållande till bruket av alkohol en viktig del i alkoholforskningen, men därefter minskade intresset. Detta kan ha berott på att man i studier kom fram till att alkoholproblematik fanns i alla sociala klasser (Larsson & Stafström, 2003).

Det finns inte mycket ny forskning i Sverige kring relationen mellan alkoholkonsumtion och klass. I Finland däremot har man hittat mönster som tyder på ett samband mellan klass och alkoholbruk. I Sverige har man istället studerat alkoholism och social klass. I de flesta av dessa studier kan man se att det är högre alkoholkonsumtion i högre sociala skikt, men det finns också studier som visar på motsatsen (Lalander, 1998).

Två internationella studier visar att medelklassmän dricker mindre än både män från arbetarklassen och överklassen. I en svensk studie framkommer att alkoholkonsumtionen är störst i den högsta sociala gruppen, men ändå drar man slutsatsen att konsumtionen inte skiljer sig så mycket mellan de olika sociala grupperna. Det som däremot skiljer dem åt är vad man väljer att dricka samt i vilken situation man dricker alkohol (Leissner, 1997).

I Larsson och Stafström finns följande beskrivning av klass:

”Med klasser menar vi vanligen olika samhällsgrupper som socioekonomiskt skiljer sig från varandra. I den högsta klassen befinner sig de välutbildade och de med de bästa ekonomiska resurserna.” (Larsson & Stafström, 2003, sid. 238)

Larsson och Stafström (2003) tar upp Bourdieus tankar om klassreproduktion som innebär att en person föds in i en social klass. Men Bourdieu menar, precis som Eriksson i Janson (1968) att utbildning kan leda till att den sociala statusen förändras (Larsson & Stafström, 2003).

Larsson och Stafström (2003) tar upp en holländsk studie av utbildningsnivå och andel högkonsumenter av alkohol från 1999 gjord av Droomers mfl. Resultatet av denna studie kan ses nedan i den tabell som fanns i litteraturen.

Fördelning av högkonsumenter i olika utbildningsnivåer

Utbildningsnivå	Män			Kvinnor		
	Antal	%	OR	Antal	%	OR
Mycket hög	296	11	1	122	1	1
Hög	253	14	1,18	153	3,7	3,21
Låg	318	18,2	1,72	350	3,4	3,39
Mycket låg	139	24,5	2,01	131	3,9	4,13
Totalt	1006	15,2		756	3,3	

”Droomers m.fl. 1999. OR=Oddsratio (exempelvis är sannolikheten är ungefär dubbelt så hög att en mycket lågutbildad man är högkonsument jämfört med en mycket högutbildad man.)” (Larsson & Stafström, 2003, sid. 241)

Enligt Larsson och Stafström visar resultatet att fler lågutbildade (både män och kvinnor) högkonsumerade alkohol. Författarna skriver också att det i en svensk studie av Stafström (2000) framkommer att *”valet av utbildning påverkar ungdomars alkoholkonsumtion i högre grad än den sociala bakgrund de kommer från.”* (Larsson & Stafström, 2003, sid. 241)

Lilja m.fl. (2003) tar upp begreppet social klass i sin artikel om alkohol- och narkotikaprevention för ungdomar. Här menar man att det i litteraturen finns rapporter som tyder på att det är små skillnader mellan alkoholbruk och ungdomar från olika sociala klasser.

Men man pekar på att high school-elever som planerar att studera vidare och läser kurser som är förberedande för högre utbildning dricker mindre alkohol än elever som läser mer tekniska och praktiska kurser. Samtidigt kopplar man också alkoholbruk till hur hög disponibel inkomst eleverna har och menar att om man har högre inkomst har man råd att dricka mer. Man kommer fram till att alkoholbruk beror mer på geografiskt område än på social klass (Lilja m.fl., 2003).

Lilja och Larsson (2003) skriver i en rapport för Statens folkhälsoinstitut att olika tidigare studier kring ungdomars alkoholbruk och deras socialgrupper har visat olika resultat. I en studie kommer man fram till att ungdomar från högre socialgrupper dricker mest alkohol medan man i andra studier kommer fram till ett motsatt resultat eller inte finner några skillnader i alkoholbruket. Man säger dock att ungdomars utbildningsval påverkar deras alkoholvanor mer än föräldrarnas yrke (Lilja & Larsson, 2003).

I de studier där man har undersökt hela befolkningen ser man att alkoholkonsumtionen är högre i de höga socialgrupperna, men hur man dricker alkohol skiljer sig åt och de flesta storkonsumenter har medelhög utbildningsnivå (Lilja & Larsson, 2003).

Statusgruppsindelning sker utifrån t.ex. utbildningsgrad och yrke och behöver inte grundas på klasstatus. Genom bl.a. utbildning kan en person räknas till en högre statusgrupp. Klassindelningen sker genom att personer som skiljer sig åt socioekonomiskt hamnar i olika grupper.

Forskningen kring alkohol och klass är motstridig, det finns resultat som talar för och också resultat som talar mot att klasstillhörighet påverkar alkoholbruket. De flesta studier verkar tala för att det finns en skillnad i alkoholbruk beroende på klasstillhörigheten. Flera av studierna ovan menar att den högsta klassen dricker mest alkohol medan andra visar det motsatta, att lågutbildade (och därför också de som tillhör en lägre klass) dricker mest.

4.3 Socialt drickande

I en avhandling av Philip Lalander (1998) har Lalander studerat tre ungdomsgrupper i olika sociala miljöer. Lalander kommer bl.a. fram till att drickandet är en social aktivitet. Ett socialt drickande skapade starka känslor av gemenskap och man använder alkoholen som ett tecken på frihet. Lalander menar fortsatt att alkoholen förde gruppens medlemmar närmare varandra samtidigt som gruppens karaktär stärktes (Lalander 1998).

Lalander var med på en del fester med ungdomarna och märkte då att man ofta drack kollektivt. Någon köpte alkoholen och man drack tillsammans enligt vissa riter, som t.ex. skålandet. Då grupperna drack tillsammans i offentliga miljöer var dessa tendenser ännu tydligare, skålandet bekräftade att man var en grupp och hörde samman. Detta behövdes inte om det enbart var gruppen själv som träffades och drack, eftersom det då inte fanns något yttre hot.

I en intervju med en ungdom, Kicki, talas det om alkoholens sociala och symboliska värde: *”Kicki: Om man sitter stilla så, nån som inte röker och inte dricker och sitter på en stol och inte har nån att prata med, då ser dom ju verkligen dej som om du sitter där alldeles ensam... Om det sitter en person som både dricker öl och röker och ingen pratar med, så ser dom inte så speciellt konstiga eller ensamma ut...(skrattar). Ja, men det är ju så.”*

(Lalander, 1998, sid. 137)

Lalander tolkar det som att alkoholen används som en medveten symbol för att markera tillhörighet och för att ses som någon som deltar i festen. Alkoholen används också för att skilja på festen med dess deltagare och de som står utanför, med andra ord hjälper alkoholen till för att avgränsa sig från andra grupper (Lalander, 1998).

I en artikel från USA talar man om en enkätstudie av skolungdomar som skulle undersöka om kompisars inflytande påverkade alkoholbruket. I tidigare forskning hade man kommit fram till att det fanns två alternativ då det gällde ungdomsgruppers påverkan på alkoholanvändning. Dels fanns en modell kring grupstryck och dels fanns en alternativ modell som gick ut på kamratval. Man undersökte alltså om det egna drickandet påverkades av ens vänners drickande eller om det var så att ungdomar valde vänner som hade liknande alkoholvanor som de själva hade. Resultatet visade att ungdomars alkoholanvändande påverkades av om deras kompisar drack alkohol eller inte. Man kom fram till att de bästa vännernas standarddrickande kunde förutsäga en persons alkoholanvändande och att det inte var så att man själv valde kompisar som drack på ett liknade sätt som en själv (Sieving m.fl., 2000).

Sieving m.fl. (2000) kom alltså fram till att ungdomsgruppers alkoholbruk är mer beroende av kompisarnas inflytande och de menar att man, för att komma till rätta med problemet med alkoholanvändande ungdomar, måste rikta in sig på att ge ungdomar kunskap om hur man står emot grupstryck (Sieving m.fl., 2000).

Lilja m.fl. (2003) skriver i sin artikel att ungdomar sällan dricker ensamma. Alkoholanvändandet är en social aktivitet och man dricker tillsammans med sina jämnåriga

kompisar. Ibland förekommer också att man dricker tillsammans med äldre personer, särskilt gäller detta tjejer som tenderar att umgås med något äldre killar (Lilja m.fl., 2003).

Under ungdomstiden tenderar alkoholbruket att öka, men då man efter 20 års ålder ofta förändrar sin livsstil och får nya sociala relationer brukar bruket minska. I artikeln tar författarna upp att ungdomar som använder alkohol har annorlunda sociala nätverk än de ungdomar som inte dricker alkohol. De som dricker har ofta ett mer omfattande socialt nätverk än de som inte dricker. Man säger också att det i många studier har framkommit att intensiteten i alkoholbruket i stort är samma hos medlemmarna i en kompisgrupp, men författarna menar här att dessa studier enbart förlitar sig på vad ungdomarna själva rapporterat om sin egen och kompisarnas alkoholbruk och att det därför finns problem eftersom man i så fall måste jämföra med vad kamraterna själva säger om sitt eget alkoholbruk (Lilja m.fl., 2003).

Efter att ha läst tidigare forskning har vi dragit slutsatserna att alkoholbruket är en social aktivitet och att det skapar gemenskap i ungdomsgrupper. Alkoholen används också på fester för att markera att man hör till festen. Man kommer fram till att grupstrycket påverkar alkoholbruket hos ungdomar och att det är ovanligt att man dricker ensam. Ungdomar som dricker har också ofta ett större nätverk än ungdomar som inte dricker.

5. Teori

5.1 Inledande kommentarer

I det här kapitlet kommer vi beskriva tre begrepp utifrån den socialpsykologiska teorin. Dessa tre begrepp överlappar varandra och de rör sig på intrapsykisk (social identitet) och interpersonell nivå (roll och grupp).

Vi börjar med begreppet social identitet som är ett förhållandevis brett begrepp. Det nämns att det finns två olika sorters identiteter, en personlig och en social (Lalander, 1998). Den sociala identiteten är starkt bunden till människor runt omkring en. Man alltid har föreställningar om dem (och dem om dig) (Cooley i Svensson, 1992). Den sociala identiteten påverkas av vilken roll man tilldelas och vi valde därför att ta upp begreppet roll. Det är nödvändigt för människor att ta roller eftersom vi vill anpassa oss till andra (Svedberg, 1997). Då man har fått eller tagit en roll förväntas man agera på ett visst sätt (Payne, 2002). Den som inte agerar på det förväntade sättet riskerar att inte bli accepterad (Trost & Levin, 2004). Rollerna binder samman personen och dess sociala struktur (t.ex. gruppen)(Svensson, 1992). I den sociala gruppen kan individen forma sin identitet. Då man befinner sig i en grupp kan beteenden smitta av sig så att alla i gruppen beter sig på samma sätt (Le Bon i Nilsson, 2006). Gruppens normer gäller då för alla medlemmar och detta ökar sammanhållningen eftersom alla rättar sig efter samma regler (Svedberg, 1997).

5.2 Social identitet

Social identitet är ett förhållandevis brett begrepp, det innefattar flera begrepp och återfinns i flera teorier. Det har även ett stort antal närbesläktade begrepp som här kommer att nämnas. Vi kommer att titta på begreppet utifrån olika vinklar, men utgår ifrån den socialpsykologiska teorin.

När man talar om identitet och identitetsskapande för ungdomar i dagens samhälle nämns två olika sorters identiteter. En personlig, där man uppfattar sig själv som en unik person, samt en social, där man uppfattar sig själv utifrån sin sociala omgivning (Lalander, 1998).

Även Tommy Svensson (1992), som utgår ifrån C. H. Cooleys teori om människan och samhället menar att den sociala identiteten är så starkt bunden till människor runt omkring en, att man alltid har föreställningar om dem (och dem om dig). Han menar också att det enda sättet man tänker på är utifrån andra. Han jämför det med att man har en dialog med sig själv varje gång man tänker, man "låtsas" alltså att det är en annan person man talar med när man tänker. Cooley drar det så långt att han anser att en människas medvetande formas i samspelet

med andra och att det endast kan existera i samband med relationer till den sociala omgivningen. Han anser att alla beslut en människa tar är grundade på influenser av den sociala omgivningen. Enligt honom är det den sociala identiteten som styr människan (Cooley i Svensson, 1992).

Trost och Levin (2004) menar, precis som Svensson (1992), att en människas identitet aldrig helt är dennes egna, utan är påverkbar av sin omgivning. Då Trost och Levin (2004) försöker förstå begreppet social identitet utgår de ifrån Gregory P. Stones perspektiv, symbolisk interaktionism. Vidare menar de att identiteten är i ständig förändring, eftersom den sociala omgivningen och situationen i livet förändras (Trost & Levin, 2004).

Precis som Svensson (1992) och Trost och Levin (2004) menar Jenkins (2008) att människans identiteter är sociala, när vi identifierar oss själva eller andra handlar det alltid om samspel mellan människor. Vem man är ses inte bara från ett håll, utan identiteten är flerdimensionell och utvecklas ständigt (Jenkins, 2008). Ett begrepp som är nära besläktat med social identitet är C. H. Cooleys begrepp ”spegeljag”. Med detta menas precis som social identitet att människan påverkar och påverkas av den sociala omgivningen. Man ”speglar” sig själv i andras bedömningar. Denna spegling påverkar hur man ser på sig själv. Hela människans självupplevda identitet är ett resultat av dessa ”speglingar” och omgivningens bedömningar. Även filosofen George Herbert Mead har myntat nära besläktade begrepp till social identitet. Han talar om att det finns två delar av jaget; ett ”I” och ett ”me”. ”Me” är hans version av den sociala identiteten, den formas och blir till genom andra människors förväntningar (Svensson, 1992).

Gustave Le Bons teorier återfinns i boken *Socialpsykologi – uppkomst och utveckling* (2006) av författaren Björn Nilsson. Le Bon ansåg att människan drivs av omedvetna primitiva krafter att efterlikna varandra och bete sig likartat. Han påstod att människor i grupp tillsammans är mer känslösamma än en ensam individ, vilket kan resultera i att individen tar ett steg tillbaka och låter gruppen styra, dvs. ett slags tillfälligt socialt medvetande uppstår (Le Bon i Nilsson, 2006). Människan är inte medveten om detta, det uppstår en slags omedveten identitet, vilken Nilsson (2006) menar är den sociala identiteten.

Människans handlingar påverkas av de normer som finns i den grupp man umgås i, dessutom implementeras dessa normer i människan som ens egna. Detta handlar i grund och botten om att man vill bli bekräftad som person (Lalander, 1998). Richard Jenkins (2008) håller med om det Lalander säger. Jenkins menar att en människas sociala identitet har ett slags tyst inflytande på individen, ”man blir som man umgås”. Det meningsfulla med att umgås i grupper och att ha/bli tillskriven en social identitet är att man skall kunna ta reda på

vem man är. När man jämför sig med sin omgivning, kan man sedan utifrån sin upptäckt utvärdera sig själv (Jenkins, 2008).

5.3 Roll

Vår identitet (som andra ser den) formas utifrån våra roller, detta leder till att även vår egen uppfattning om vår identitet påverkas av dem (Payne, 2002). Enligt Trost och Levin (2004) sker en process när man blir tilldelad (eller tar sig) en roll. Det första som händer är att man får en given plats i det sociala sammanhang man befinner sig i, sedan blir man medveten om vilket beteende man förväntas uppvisa som innehavare av denna roll. Detta sätter igång en process hos personen i rollen, vilket leder till att personen betar sig på det sätt som förväntas av innehavaren av rollen. Man innehar alltid flera roller i varje socialt sammanhang t.ex. rollen som dotter, tjej, flickvän, kompis etc. I de olika situationerna man befinner sig i kan man välja att bara visa vissa drag av sig själv (Trost & Levin, 2004).

Begreppet roll handlar alltså om att man i varje grupp eller socialt sammanhang får förväntningar på hur man skall bete sig. Man blir tilldelad en roll eller en position. När man identifierats med denna roll vet man vilka förväntningar gruppen har på en. Rollerna är inte statiska utan kan förändras och man har flera roller beroende på vilket socialt sammanhang man befinner sig i (Trost & Levin, 2004). Det finns formella och informella roller, de förstnämnda är t.ex. chef, elev etc. medan de sistnämnda skapas dels genom personen själv och dels från gruppen och dess förväntningar. Svedberg (1997) anser att man som människa vill anpassa sig till andra, att ta en roll anses därför nödvändigt. Det är naturligt och givet att ta sig roller i olika sociala sammanhang, man betar sig på ett sätt som passar in i de miljöer man befinner sig. Det kan diskuteras huruvida rollen är ett spel eller om vi människor faktiskt endast är summan av våra roller (Nilsson, 1988). Rollerna styr vår personlighet och vårt beteende. Till varje roll hör förväntningar och beteenden som hör ihop med den sociala position rollen återfinns i (Payne, 2002). På samma sätt som skådespelare övar och testar sina roller innan de går upp på scen gör människan i vardagliga livet. Ens tankar kan liknas vid övandet och testandet, vilket sedan spelas upp i de olika sociala sammanhangen (Trost & Levin, 2004).

Om man skulle frånga de normer och förväntningar som finns på en viss roll kan gruppen kritisera beteendet och de kommer kanske inte att acceptera detta felaktiga beteende. Man rättar sig efter det önskvärda beteendet, eftersom man inte vill bli bestraffad (Trost & Levin, 2004). Den som ändå bryter mot normen kommer på något sätt att få en bestraffning, vilken i

de flesta fall handlar om socialt ogillande från gruppen. Detta ogillande oftast är mer än tillräckligt för att man skall försöka hålla sig till normerna (Svensson, 1992). Svensson (1992) yttrar sig på så sätt att det är rollerna i sig som binder samman personen och dess sociala struktur (t.ex. gruppen).

5.4 Grupp

En grupp är två eller fler individer som samspelar med varandra ömsesidigt och påverkar och påverkas av varandra. Individerna själva måste definiera sig som en grupp och någon utomstående måste anse att de utgör en grupp. För att kunna vara en grupp krävs att alla individer i gruppen samtalar med varandra, alltså får gruppen inte innehålla för många personer (Svedberg, 1997).

Det finns många olika definitioner av grupper. Svedberg (1997) tar upp nio olika sorters grupper: Primärgrupp – sekundärgrupp, referensgrupp, vi-grupp – dom-grupp, informell grupp – formell grupp, psykegrupp – sociogrupp. Av intresse för oss är primär- och sekundärgrupp samt vi-grupp och dom-grupp.

Primärgruppen beskrivs vara t.ex. familjen och de närmsta vännerna, alltså individens viktigaste personer, och utgör en kontext för individens identitet och överlevnad. I *sekundärgruppen* ingår personer som t.ex. individens bekanta, som inte spelar lika stor roll i dennes liv som personer i primärgruppen. *Vi-gruppen* definieras mot *dom-gruppen*, för att vi-gruppen skall finnas måste det också finnas en dom-grupp, en grupp som inte har de positiva egenskaper som den egna gruppen anses ha. Den här oenigheten mellan grupperna leder till att vi-gruppen stärks, detta sker genom t.ex. fördomar och rykten om dom-gruppen (Svedberg, 1997). Dessa vi- och dom-grupper kan också betecknas som in- och ut-grupper. Lilja m.fl. (2003) tar upp detta i sin artikel om preventionsarbete för ungdomar. Man menar här att när dessa grupper skapas finns små olikheter mellan personerna i in-gruppen medan skillnaderna med medlemmarna i ut-gruppen blir väldigt stora (Lilja m.fl., 2003).

Le Bon i Nilsson (2006) talar om en kollektivsjäl som han menar innebär att individer handlar annorlunda i grupp än vad de hade gjort om de var själva, vilket enligt honom innebär att individen fördummas i gruppen. Han menar också att det finns en gruppssmitta, dvs. att man smittas av gruppens beteende så att individerna i gruppen beter sig likadant. Han använder som exempel att skratt smittar av sig till andra och på samma sätt smittar gruppens beteende (Le Bon i Nilsson, 2006). Durkheim menar att gruppen har ett gemensamt medvetande vilket skulle kunna liknas vid Le Bons tankar om en kollektiv själ. Durkheim

menar att man i gruppen agerar utifrån det gemensamma medvetandet och att det finns en enande kraft som kan vara så stark att enskilda individers vilja istället domineras av gruppens. Detta betyder att gruppens moral och normer blir rådande för gruppmedlemmarna och ökar gruppens sammanhållning (Svedberg, 1997).

Ralph Linton menar att grupptillhörigheten leder till att man får förväntningar på sig att agera på ett visst sätt som, enligt gruppen, är korrekt (Trost & Levin, 2004). Ridgeway menar att medlemmarna i en grupp har gemensamma erfarenheter och skapar gemensamma vanor och åsikter. Kulturen i en grupp avgör vad som anses vara gott och ont och vad man kan säga och tycka om olika saker. Här finns både medvetna, omedvetna och förmedvetna meningar om vardagen (Svedberg, 1997).

6. Metod

6.1 Val av metod

Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka i vilken utsträckning elever i gymnasiet brukar alkohol, hur kamratgrupper påverkar enskilda individer i sitt alkoholbruk och om ungdomar känner att de kan välja att inte dricka alkohol. Vi har valt att använda oss utav en kvantitativ metod eftersom vi ville ha så många informanter som möjligt som kunde svara på våra frågor. Hade vi valt en kvalitativ metod hade vi istället fått nöja oss med kanske 5-6 informanter, men tack vare att vi använde just en kvantitativ metod kunde vi nå ut till många fler personer.

Ytterligare en fördel med en kvantitativ metod är att risken för en eventuell intervjuareffekt minskar. Alla informanter får exakt samma frågor och risken för att de ger ett svar de tror att man vill höra är inte lika stor vid en enkätundersökning eftersom de inte behöver ge svaret muntligen direkt till oss (Halvorsen, 1992).

Kvantitativa metoder kan antingen vara beskrivande (deskriptiva), eller förklarande (explanativa) (Svenning, 2003). Ett exempel på en beskrivande undersökning kan vara hur många niondeklassare som röker medan man i en förklarande undersökning inte vill beskriva verkligheten utan vill istället förklara hur saker hänger ihop (Svenning, 2003). Vår undersökning är både beskrivande och förklarande eftersom vi t.ex. undersöker hur många ungdomar som dricker, vad de dricker osv. men vi undersöker även olika samband och ser hur olika variabler samvarierar och påverkar varandra.

6.2 Urval

För att välja ut vilka våra informanter skulle vara använde vi ett s.k. klusterurval (Svenning, 2003). Vi valde ut en gymnasieskola i Skövde där vår studie skulle genomföras och delade sedan upp skolan efter de klasser som fanns och därefter lottade om vilka som skulle medverka för att få ett slumpmässigt urval. Detta sätt att få fram klasser visade sig inte fungera på ett tillfredsställande sätt. Det var svårt att få tag i lärare på den skola vi tänkt besöka och därför bestämde vi oss för att vi skulle gå till de klasser som blivit slumpmässigt dragna och sedan, för att få in ett någorlunda stort urval besöka de klasser vi fick tillgång till under dagen. Detta var inte ett optimalt tillvägagångssätt, men fungerade på så sätt att vi därför lyckades få in det antal enkäter vi avsett.

Om man ska utgå ifrån Elofssons i Larsson m.fl. (2005) modell över urvalsprocessen var vår målpopulation alla gymnasieelever i Sverige. Men eftersom detta är en alldeles för stor grupp människor så fick vi istället välja ut en rampopulation, t.ex. personer som bor i ett visst

område. I vårt fall blev vår rampopulation elever på en gymnasieskola i Skövde. Efter detta görs ett urval av personer ur rampopulationen, eftersom man sällan undersöker alla i rampopulationen (Elofsson i Larsson m.fl., 2005), och dessa blir de personer som får svara på enkäten. Detta urval ska göras slumpmässigt, vilket vi först försökte göra (se ovan).

Vårt urval blev med andra ord elever på Xgymnasiet i Skövde i åldrarna 16-20 år.

6.3 Tillvägagångssätt

Vi började med att göra upp en beskrivning av vilken information vi ville ha ut av vår enkätundersökning. Efter det började vi göra ett utkast på vilka frågor som vi tyckte kunde ge oss denna information (Svenning, 2003). Till vår hjälp använde vi boken *Enkäten i praktiken – en handbok i enkätmetodik*, skriven av Göran Ejlertsson där vi fick tips på hur man skulle tänka då man formulerade frågor och svarsalternativ i en enkät. Bl.a. att man skall undvika att ställa ledande frågor, frågor med dubbla negationer osv. (Ejlertsson, 2005).

Sedan vidareutvecklade vi detta material och när vi kände oss nöjda genomförde vi en pilotundersökning med 10 personer, både vår handledare, ungdomar och några egna klasskamrater ställde upp och gav oss respons på våra frågor och svarsalternativ. Efter detta ändrade vi de frågor eller svarsalternativ som vi ansåg behövde ändras.

Vår enkät innehöll slutligen 20 frågor, varav 3 av dessa frågor var öppna. De öppna frågorna innebar att personen som svarade själv kunde skriva vad den ville, det fanns med andra ord inga fasta svarsalternativ (Halvorsen, 1992). Enligt Halvorsen är fördelen med öppna frågor följande:

”1. de ger möjlighet att blottlägga bristande kunskaper, missförstånd och oväntade föreställningsramar; 2. de suggererar inte respondenten att svara; 3. de liknar mer ett vanligt samtal och påtvingar inte respondenten formuleringar och ord som kan upplevas som främmande.”(Halvorsen, 1992, s. 88)

Vi bestämde ganska tidigt i arbetet med enkäten att vi ville ha någon eller några öppna frågor för att informanterna skulle ges tillfälle att använda sina egna ord för att beskriva vad de tänkte. Vi tyckte det skulle vara intressant att se hur de valde att tala kring alkoholen och ge dem en möjlighet att själva välja vilka ord och uttryck de skulle använda.

Halvorsen (1997) tar också upp att det är bra att använda både öppna och fasta frågor och han poängterar att det är viktigt att man, om man har fasta frågor, har med alla svarsalternativ som kan tänkas finnas till varje fråga. Detta kan vara svårt, men vi valde därför att på flera

frågor lägga till svarsalternativet "Annat, nämligen:" där vi gav informanterna själva möjligheten att komma med ett eget alternativ ifall det var något alternativ vi hade missat.

Några andra saker vi tänkte på när vi skrev vår enkät var att inte tvinga våra informanter att försöka komma ihåg saker som skett för länge sen. Vi valde därför att fråga t.ex. "Hur många gånger den senaste månaden har du druckit alkohol" istället för att fråga om hur många gånger de druckit alkohol det senaste året.

Vi valde att genomföra vår enkät som en gruppenkät, dvs. att vi åkte till eleverna och lämnade ut vår enkät och sedan väntade där medan eleverna fyllde i sina enkäter (Halvorsen, 1992). Detta valde vi eftersom vi ville vara säkra på att få in så många av enkäterna som möjligt, men också för att själva kunna vara med ifall några frågor uppstod i samband med ifyllandet av enkäten. Enligt Halvorsen (1992) är en fördel med kvalitativa metoder att man ofta har väldigt litet bortfall eftersom informanten och intervjuaren ses ansikte mot ansikte. Men då vi valde att närvara vid utlämnandet av enkäten känner vi att vi ändå lyckats minska bortfallet. Enligt Svenning (2003) är gruppenkäter särskilt bra i just klassrumssammanhang och det är också ett sätt att förhindra att eleverna kan prata med varandra om enkäten innan alla fått svara på den.

6.4 Bortfall

Sammanlagt lämnades 100 enkäter ut och vi fick in 99 enkäter, vårt bortfall hamnar därmed på 1 %. Detta bortfall berodde på att en informant kontaktade oss och ville avbryta sin medverkan i studien. Eftersom informanterna hade fått med sig missiv med enkätnummer så var det lätt att hitta och plocka bort rätt enkät. Att vi endast fick 1 % bortfall på alla enkäter kan bero på att vi valde att genomföra gruppenkäter. När enkäterna besvarats samlade vi själva in dem. Hade vi istället valt att genomföra t.ex. postenkäter tror vi att bortfallet hade blivit större eftersom informanterna hade fått ta sin fritid till att svara på frågorna, vilket de kanske inte hade velat. När man nu ändå satt i lektionssalen och fick förfrågan att fylla i en enkät var det större chans att de kunde tänka sig att vara med.

För att minska vårt bortfall i enkäten valde vi att själva vara med när enkäterna genomfördes, detta för att kunna svara på eventuella frågor som informanterna kunde ha angående våra frågor och svarsalternativ. Hade vi inte funnits tillgängliga hade man kanske istället valt att inte svara på en fråga om man var osäker på dess betydelse.

I själva enkäten var det mest bortfall på frågorna 8, 10, 13, 14, 18 och 20. På de övriga frågorna var bortfallet mellan 0-5 personer (alltså ett bortfall på ca 5 % som mest). På fråga 8

var bortfallet 15 personer, 15,1 % vilket till största delen beror på att de som på fråga 7 svarat att de inte dricker alkohol inte heller har svarat på denna fråga. Vi märkte i efterhand att vi borde ha haft med alternativet ”Dricker ej” även på fråga 8. På fråga 10 var bortfallet 12 personer, 12,1 % och anledningen var samma som på fråga 8, att vi inte hade med alternativet ”Dricker ej”. Fråga 13 hör ihop med fråga 12. Endast de som svarade ja på fråga 12 skulle svara på fråga 13. Bortfallet har vi därför beräknat från dem som svarade ja på fråga 12 men sedan inte svarade på fråga 13. Bortfallet uppgår till 8 personer, 8,1 % och anledningen till detta kan vara att det är en öppen fråga, informanterna skulle med andra ord skriva ett eget svar, vilket vissa kanske inte orkade eller ville. På fråga 14 var bortfallet 12 personer, 12,1 % vilket som tidigare troligtvis kan bero på att vi inte hade med alternativet ”Dricker ej”. Fråga 18 och 20 var båda öppna frågor och bortfallet var 10 personer, 10 % på vardera fråga. Vi tror att det beror på att informanterna tyckte det var jobbigt att hitta på egna svar istället för att kryssa i färdiga alternativ, eller så kanske de inte ville svara på vår fråga.

6.5 Etiska aspekter

På vetenskapsrådets hemsida får man tillgång till dokumentet *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (1990). Dessa principer antogs av Humanistisk- och samhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990 och gäller fortfarande. Här tar man upp fyra huvudkrav på forskning:

6.5.1 Informationskravet

Detta krav handlar om att informanterna skall få veta att de deltar frivilligt i studien och att de när som helst kan avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet, 1990) Detta har vi följt genom att vi förklarade för klasserna, innan enkäterna lämnades ut, att deltagandet var helt frivilligt och att de som inte ville svara på enkäten inte behövde göra det. Sedan hade vi också markerat varje enkät med ett nummer (mellan ett och hundra) och samma nummer fanns även på det missiv som vi lämnade ut tillsammans med enkäten. Eleverna uppmanades efter att de fyllt i enkäten att ta med missivet hem och om de eventuellt skulle ångra sig eller behövde fråga något så fanns våra och vår handledares mailadress samt deras enkätnummer på deras missiv. Ville de då inte längre vara med i studien kunde de bara maila oss och ge oss sitt enkätnummer så skulle vi ta bort enkäten ur studien, vilket vi också fick användning av i vårt uppsatsarbete.

Ett problem vi har funderat över är om informanterna i vår studie kände att de kunde säga nej då vi frågade om de ville medverka i vår studie. Eftersom vi kom till klassrummet där informanterna satt så kanske det var svårt att vara den enda som inte vill vara med. Vi hade istället kunnat prata mer med lärarna innan undersökningstillfället så att de kunnat prata med eleverna innan vi kom och redan då sagt till dem att de inte behövde medverka. Det kanske är lättare att säga nej då än när enkäten skall delas ut. Men vi gav också ungdomarna en chans att avsluta sin medverkan efter att de fyllt i enkäten, genom att maila oss, vilket hade varit helt anonymt.

6.5.2 Samtyckeskravet

Samtyckeskravet handlar om att forskaren ska ha informantens samtycke och i vissa fall, om informanten är under 15 år, krävs förälders/vårdnadshavares samtycke (Vetenskapsrådet, 1990). I vår studie gav informanterna sitt samtycke i och med att de valde att delta i undersökningen och fylla i vår enkät. Eftersom de personer som deltog i studien inte var under 15 år behövde vi inte fråga efter föräldrarnas/vårdnadshavarnas samtycke.

6.5.3 Konfidentialitetskravet

Detta krav innebär att personal som använder känsliga uppgifter om enskilda, identifierbara personer bör ingå en förbindelse om tystnadsplikt gällande dessa uppgifter (Vetenskapsrådet, 1990). I vår studie finns inte några känsliga uppgifter om enskilda, identifierbara personer och vi har därför inte ingått i en förbindelse om tystnadsplikt. Men vi anser ändå att det är viktigt att allt material vi samlat in förblir skyddat från insyn från obehöriga och vi har därför valt att hålla informationen hemlig för utomstående, alltså har ingen förutom vi två haft tillgång till eller möjlighet att läsa de enkäter vi samlat in.

6.5.4 Nyttjandekravet

Nyttjandekravet går ut på att uppgifter som man samlat in om enskilda för forskning inte får användas eller lånas ut för kommersiellt bruk m.m. (Vetenskapsrådet, 1990). Vi tänker, som vi sagt tidigare i avsnittet om konfidentialitetskravet, inte låta obehöriga få tillgång till vårt enkätmaterial och inte heller delge någon detta material. Det material vi samlat in kommer enbart användas i vår uppsats och efter det kommer enkäterna förstöras för att inte riskera att materialet kommer i orätta händer.

6.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet handlar om en undersöknings förmåga att fånga verkligheten. Enligt Svenning (2003) finns det en inre validitet och en yttre validitet. Den inre validiteten handlar om hur arbetet läggs upp t.ex. att vi ställer de frågor vi har till rätt personer, att teori och empiri överrensstämmer. Den yttre validiteten handlar om arbetet som helhet och möjligheterna att generalisera sitt resultat från urvalet till en population. Det är många faktorer som kan påverka en undersöknings validitet. Bl.a. om intervjufrågorna är klara och lättförståeliga, om intervjuaren påverkar sina respondenter, om någon man intervjuar inte vågar eller vill avslöja vissa saker osv. (Svenning, 2003). Angående validiteten i vår studie anser vi att vi valt att ställa våra frågor till rätt personer, eftersom vi ville undersöka ungdomar och också ställde våra frågor till ungdomar. Vi hade t.ex. kunnat välja att ställa frågor om ungdomars alkoholbruk till lärare eller föräldrar, men då hade vi fått deras uppskattning av ungdomars alkoholbruk. Nu valde vi istället att utgå från ungdomarna själva för att få fram så tillförlitliga svar som möjligt. Vi har försökt undvika frågor eller svarsalternativ i enkäten som varit svårförståeliga och även undvikit ledande frågor och har därmed en förhoppning om att informanterna ansett att de kunnat svara så sanningsenligt som möjligt. I efterhand märkte vi dock att vi hade behövt ha med svarsalternativet ”Dricker ej” på flera frågor i enkäten för att minska bortfall.

Reliabilitet innebär att man skall få fram pålitliga resultat och man skall egentligen kunna genomföra två likadana studier (studier med samma metod och syfte) och i dessa båda få fram samma resultat (Svenning 2003). För att testa detta kan man t.ex. fråga samma personer samma fråga med en tids mellanrum och bör då få samma resultat för att ha hög reliabilitet i sin studie (Svenning, 2003). Eftersom vi har valt att göra en enkät finns en möjlighet att vid ett senare tillfälle ställa exakt samma frågor till andra informanter för att undersöka om svaren blir desamma. Det är inget som vi själva har tänkt göra eftersom tiden inte räcker till, men vill man ha högre reliabilitet i sin studie hade man kunnat göra detta.

Generaliserbarheten påverkas av hur stort urval man gjort ur sin rampopulation (Elofsson, 2005). Vår rampopulation, eleverna på Xgymnasiet i Skövde har ca 1000 elever och vårt urval ur dessa var 100 elever. Utbildningarna på Xgymnasiet är främst praktiska, yrkesförberedande, vi kan därför inte uttala oss om hur det förhåller sig i skolor med teoretiska utbildningar. Dessutom var våra informanter främst elever från åk 2 och 3 därför är det svårt att uttala sig om gymnasieelever generellt. Detta innebär att vi täckte upp 10 % av vår rampopulation. Hade vi haft tid och möjlighet hade vi gärna genomfört en större

enkätundersökning, men vi kände att vi inte skulle ha tid att samla in, lägga in och analysera ett större urval.

6.7 Analys av enkäter

Vår analys av enkäterna har gått till så att vi lagt in enkätsvaren i statistikprogrammet SPSS 17.0 och därefter har vi använt oss av programmet för att kunna få fram tabeller och diagram. För att förkasta eller förstärka våra hypoteser om att det finns samband mellan t.ex. alkoholdrickande och klass så har vi också använt SPSS för att mäta om det finns eventuella samband och korrelationer mellan olika variabler.

Fråga 6 i vår enkät handlar om hur ofta eleven druckit alkohol den senaste månaden. I denna fråga, märkte vi i efterhand, att vi hade missat att ta med ”0 gånger den senaste månaden”. Alternativet ”Jag dricker inte alkohol” innehåller därför också personer som inte druckit alkohol någon gång den senaste månaden. Eftersom det är 6,1 % som aldrig druckit alkohol (se tabeller, Bilaga 3) så bör det vara 10,1 % som inte har druckit någon gång den senaste månaden och fortfarande 6,1 % som aldrig har druckit alkohol och därför valt alternativet ”Jag dricker inte alkohol”.

För att kunna testa hypotesen: ”Ungdomar vars kompisgäng har högre medelålder dricker mer än ungdomar med yngre kompisgäng” använde vi oss av fråga 8 i vår enkät. Fråga 8 var en öppen fråga och eleverna själva fick fylla i hur mycket de dricker i genomsnitt.

För att kunna se om de som har äldre kompisar dricker mer än andra räknade vi ut medelvärdet på hur mycket alkohol ungdomarna i vår studie dricker och kom fram till att medelvärdet är 47,5 cl alkohol. Den som druckit mest hade druckit 186 cl och de som druckit minst hade fyllt i att de dricker 0 cl alkohol. Vi valde sedan att kategorisera ungdomarnas alkoholbruk till tre kategorier: *högkonsumenter*, *medelkonsumenter* och *lågkonsumenter*. Dessa grupperingar har alltså gjorts enbart utifrån de siffror vi själva fått i vår enkät och har inte något samband med andras definition av t.ex. hög- och lågkonsumenter.

Vi lade in alla svar i Excel efter volym, från 0 till 186 och därefter valde vi att ta de första 33 svaren (volymerna) som *lågkonsumenter*, de 33 i mitten (där också medianen och medelvärdet befann sig) valde vi ut som *medelkonsumenter* och de sista 33 blev alltså de som vi räknar som *högkonsumenter*. Efter det lade vi in detta i SPSS i en ny fråga där vi alltså delade in ungdomarnas svar i variablerna; lågkonsumenter, medelkonsumenter och högkonsumenter. Efter det kunde vi jämföra alkoholdrickandet med vilken medelålder ungdomarna uppgav att deras vänner hade.

Vi har också valt att genomföra Chi-två test vid vissa korrelationer för att se om det finns ett statistiskt fastställt samband mellan de två variabler vi korrelerat. Då man använder sig av ett Chi-två test måste man bestämma hur mycket slumpmässighet som kan accepteras. Det vanligaste inom samhällsvetenskaperna är att denna nivå läggs på 5 % och vi har därför valt att använda denna nivå. Att nivån ligger på 5 % innebär att resultatet på våra Chi-två test (utläses i tabellerna i kolumnen "Asym. Sig. (2-sided)") skall vara mindre än 0.05 (dvs 5 %) för att vi skall kunna fastställa att det föreligger ett samband och att sambandet inte beror på slumpen.

7. Resultat

I detta kapitel kommer vi att redovisa våra resultat. Vi har valt ut frågor från vår enkätstudie som är intressanta för vår undersökning och dessa redovisas i form av tabeller och diagram. De flesta tabeller finns i bilaga 3, men vi har valt ut några särskilt intressanta och lagt i detta kapitel.

Delarna i det här kapitlet är indelade i samma kategorier som i kapitlet om tidigare forskning och analyskapitlet. Detta för att underlätta för läsaren att följa våra resonemang från tidigare forskning till analys.

Viktigt att nämna är att de namn som förekommer vid citaten är fingerade.

7.1 Ungdomar och alkohol

Här har vi valt att titta på frågor som behandlar ungdomars alkoholbruk. Vissa frågor är beskrivande medan andra är förklarande. Vid de förklarande resultaten har vi korrelerat två frågor för att se om det finns samband mellan två variabler.

Resultatet av vår enkätstudie visar att de allra flesta ungdomar 93,9 % någon gång har druckit alkohol. Det var bara 6 av informanterna som svarade att de aldrig hade provat att dricka alkohol (se Bilaga 3, Tabell 1). 83 individer har svarat att de druckit alkohol den senaste månaden varav 37 st. har druckit alkohol 3 gånger eller fler under denna tid (se Bilaga 3, Tabell 2).

Vi ville också undersöka hur ungdomar får tag i sin alkohol (Se Bilaga 3, Tabell 3). Resultatet visar att de allra flesta ungdomar, 60 st., uppger att de får tag alkohol via äldre kompisar och bekanta. 28 elever svarar att deras föräldrar eller släktingar köper ut till dem. Den fråga som ställdes i enkäten om hur ungdomarna fick tag i alkohol var en flervalsfråga där man kunde välja flera alternativ. Därför är antalet svarande högre än 99 st.

Vi frågade ungdomarna varför de väljer att dricka alkohol och denna tabell har vi valt att visa i detta kapitel eftersom den har tydliga kopplingar till vår tidigare forskning.

Varför väljer du att dricka alkohol?

	Dricker inte alkohol	För att det är gott	För att slappna av	För att mina kompisar gör det	För att det är coolt	För att ha roligt	För att bli mer social	För att inte vara utanför	För att våga mer	Annat

Varför väljer du att dricka alkohol?

	Dricker inte alkohol	För att det är gott	För att slappna av	För att mina kompisar gör det	För att det är coolt	För att ha roligt	För att bli mer social	För att inte vara utanför	För att våga mer	Annat
N Valid	14	67	25	10	1	67	32	2	12	7

De flesta av våra informanter säger att de dricker alkohol för att det är gott (67 st.) och för att ha roligt (67 st.). Därefter svarar 32 st. att de dricker alkohol för att bli mer sociala och 25 st. svarar att de dricker alkohol för att slappna av. 10 personer svarar att de dricker för att deras kompisar gör det och 2 st. svarar att de dricker för att inte vara utanför. På den här frågan har 7 personer valt alternativet "Annat" och de skriver att de väljer att dricka alkohol för att:

"Glömma problem", "För att jag vill", "Kul att träffa nya människor", "För att det är en skön känsla", "Man kan dricka trevligt också", "Det hör till att dricka på fester" och "Något jag tycker är skoj".

Vi ville också undersöka vart ungdomarna är då de dricker alkohol och vilken sorts alkohol de dricker. Här fick vi fram att ungdomarna främst dricker alkohol på hemmafester, detta svarade 44 st. 32 st. svarar att de oftast dricker på förfest (se Bilaga 3, Diagram 1). När det sen gäller vad ungdomarna väljer att dricka framkom att de flesta elever i vår studie dricker öl (63 st.), cider (59 st.), sprit (57 st.) och alkohol (46 st.) (se Bilaga 3, Tabell 5). Den fråga som ställdes i enkäten om vad ungdomarna dricker för alkohol var en flervalfråga där man kunde välja flera alternativ. Därför är antalet svarande här högre än 99 st.

7.2 Klass och alkohol

Vi började med att titta på föräldrarnas utbildningsnivå, som ett mått på social statusgrupp. Det framkom att de flesta eleverna, 45 stycken har minst en förälder med medelhög utbildningsnivå. 26 stycken, har föräldrar som båda har medelhög utbildningsnivå. 13 personer har en pappa och mamma som har högre utbildningsnivå medan 4 st. uppger att båda deras föräldrar har låg utbildningsnivå.

För att sedan se hur föräldrarnas utbildningsnivå påverkar ungdomarnas alkoholbruk korrelerade vi frågorna kring föräldrarnas utbildningsnivå och hur mycket ungdomarna dricker i genomsnitt. Här fick vi dela upp resultatet i två delar, eftersom vi hade separata frågor om pappans och mammans utbildningsnivå. Resultatet visar att 44 % av ungdomarna som angett att de har en pappa med hög utbildningsnivå räknas som högkonsumenter. I gruppen med pappor som har medelhög utbildningsnivå är den största andelen, 38 %, som

lågkonsumenter (se Bilaga 3, Tabell 7). Då det gäller mammans utbildningsnivå visar resultatet också här att den största andelen högkonsumenter, 43 %, finns i gruppen med en mamma med hög utbildningsnivå, men här finner vi lågkonsumenter i gruppen som anger att de inte vet vilken utbildningsnivå deras mamma har (se Bilaga 3, Tabell 8).

Vi undersökte också om föräldrarnas utbildningsnivå påverkar vilken sorts alkohol ungdomarna dricker. Resultatet visar att elever vars mamma har hög utbildningsnivå främst dricker öl (20 st.) och öl är även den vanligaste alkoholsorten hos elever vars mamma har medelhög utbildningsnivå, 28 st. uppgav detta. De elever vars mamma har låg utbildningsnivå dricker främst sprit (6 st.) (se Bilaga 3, Tabell 9-12). Tittar vi sedan på pappans utbildningsnivå och ungdomarnas val av alkoholsort visar resultatet att elever vars pappa har hög utbildningsnivå i lika stor utsträckning dricker sprit (13 st.), öl (13 st.) och cider (13 st.). Elever vars pappa har medelhög utbildningsnivå dricker främst öl (27 st.), tätt följt av cider (26 st.) och alkoholisk läsk (26 st.). Elever vars pappa har låg utbildningsnivå dricker främst sprit (10 st.) och öl (10 st.) (se Bilaga 3, Tabell 13-16).

För att bygga vidare på ett eventuellt samband mellan utbildningsnivå och alkoholbruk valde vi att undersöka om ungdomarna har planer på att studera vidare efter gymnasiet. 42 elever att de planerar att studera vidare medan 24 anger att de inte har planer på att studera vidare. Samtidigt säger 33 personer att de inte vet om de skall läsa vidare eller inte (se Bilaga 3, Tabell 17). Vi fortsatte med att undersöka om planer på framtida vidareutbildning påverkar hur mycket man dricker. Det visade sig att de flesta låg- och medelkonsumenter har uppgett att de planerar att läsa vidare. Högkonsumenter finns främst i den grupp som inte vet om de ska läsa vidare och i den grupp som inte har planerat att läsa vidare (se Bilaga 3, Diagram 2).

Vi genomförde också ett Chi-två test för att undersöka om det finns något samband mellan variablerna: 1, alkoholkonsumtion och 2, vidare studier (se Bilaga 3, Chi-två test 1). Vi avläser i kolumn "Asymp. Sig. (2-sided)" att Pearson Chi-Square uppgår till 0,118 alltså 11,8%. Eftersom detta är över 5 % (se kap 6.7) kan vi inte fastställa ett statistiskt samband mellan dessa variabler.

7.3 Socialt drickande

Här ska vi redovisa resultat som handlar om socialt drickande, t.ex. hur kompisars alkoholbruk påverkar den enskildes drickande.

Vi börjar här med att titta på vem som brukar ta initiativet till att dricka alkohol i kompisgruppen. Resultatet blev att 73 st. av våra informanter uppger att de tillsammans med sina kompisar tar initiativet till att dricka alkohol. 7 personer säger att de själva tar initiativet och 6 personer säger att deras kompisar brukar ta initiativet till att dricka alkohol (se Bilaga 3, Tabell 18). Det var också intressant att undersöka i huruvida ungdomarna i vår studie har känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol eller inte. Här visade det sig att 84 personer svarat att de aldrig känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol. 14 personer säger att de någon gång känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol (se Bilaga 3, Tabell 19). Vi valde också att se om det fanns något samband mellan dessa två frågor (se Bilaga 3, Tabell 20). Här visade resultatet att 67 personer av de som sa att de tillsammans med sina kompisar brukar ta initiativet till att dricka alkohol också säger att de aldrig känt sig pressade av kompisar att dricka alkohol. 6 personer svarar att de och kompisarna brukar ta initiativet till att dricka alkohol och att de någon gång har känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol.

Vi genomförde även ett Chi-två test mellan variablerna: 1, vem som tar initiativet till att dricka alkohol samt 2, om man någon gång känt sig pressad (se Bilaga 3, Chi-två test 2) som visade att enbart 2,1 % kan förklaras med slumpen och vi har alltså ett statistiskt fastställt samband mellan dessa variabler.

Här tycker vi också att det är intressant att ta upp fråga 18, som var en öppen fråga i vår enkät (se bilaga 2). Fråga 18 löd "Om du själv inte vill dricka, men vill vara med på något där många andra dricker vad gör du då?"

Vid genomgång av enkäterna fann vi ett centralt tema. De flesta ungdomar uppger att de i så fall är med utan att dricka alkohol:

"Softar. Det är ju jag som bestämmer om jag ska dricka eller inte." (Alexander)

"Gör inget, vill man inte så vill man inte. Är juh inte farligt att vara nykter ibland." (Fredrik)

"Går dit iaf och har roligt med mina kompisar man kan ha kul utan alkohol." (Lina)

"Jag brukar köra bilen då. En fyllechaffis med andra ord." (Peter)

"Säger som det är att man inte vill dricka alkohol och om de inte accepterar så skiter jag i och gå dit." (Zara)

Det fanns ett fåtal ungdomar som skiljde sig från det centrala temat. Dessa skrev bl.a. följande:

"Man dricker för att inte vara utanför." (Anna)

"Dricker lite iallafall. För att undvika frågor." (Evelina)

"Dricker ändå." (Per)

"Vill alltid dricka." (Johan)

"Jag dricker såklart." (Axel)

"Klart man vill dricka med polare." (Andreas)

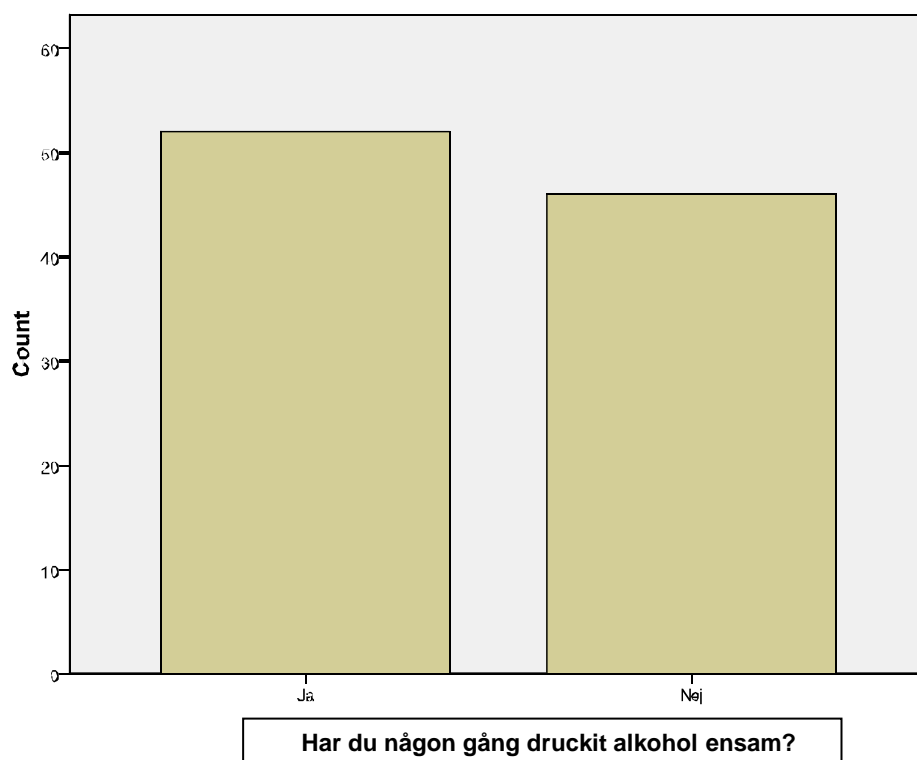
"Jag vill alltid dricka så jag har ingen aning." (Elisabeth)

"Vet ej, har aldrig vart i den situationen." (Linus)

"Har aldrig behövt ta ställning till det." (Robin)

Vi ville också få fram ungdomarnas egna tankar kring om personer dricker mer alkohol tillsammans med sina kompisar. På denna fråga blev resultatet att 80 av ungdomarna tror att personer i den egna åldern dricker större mängder alkohol när de är tillsammans med sina kompisar (se Bilaga 3, Tabell 21).

Vi var intresserad av att se hur vanligt det var att ungdomarna drack ensamma. I diagrammet nedan kan vi se att 52 elever som svarar att de har druckit alkohol ensamma medan 46 elever uppger att de aldrig har druckit ensamma.

Till frågan kring huruvida ungdomar dricker ensamma eller inte hade vi också en öppen följdfråga där eleverna som svarat ja också skulle skriva varför de valde att dricka ensamma och de svar vi fick kunde delas in i följande kategorier:

- De som drack ensamma för att de tycker det är gott och de var sugna

Detta svarade t.ex. Kalle som svarade: *"För att det är gott. Det är inte gött med Coca-cola jämt så varför inte."*

- De som drack ensamma för att lugna ner sig och slappna av
Här kan vi nämna bl.a. David som svarade: *"Jag blev nervös för att träffa någon."*
- De som drack ensamma för att de mådde dåligt/var nedstämda
Nora svarade: *"För att jag mådde dåligt och trodde jag skulle må bättre."*
- De som drack ensamma för att de hade tråkigt
Maria svarade: *"Hade tråkigt och var sugen."*
- De som drack ensamma för att de drack hemma innan förfest
Detta svarade t.ex. Nils: *"Därför att jag gjorde mig "iordning" för en fest."*

Bortfallet på denna fråga var 8 personer, dessa var alltså personer som svarat ja på frågan om de druckit ensamma, men som sedan inte svarade på frågan om varför de gjort det.

8. Analys

8.1 Ungdomar och alkohol

O'Neal (1993) beskriver i sin artikel en studie av U.S Department of Health and Human Resources som visar att hela 95 % av ungdomarna i åldrarna 17-18 år någon gång har druckit alkohol. I England har man också studerat ungdomars alkoholvanor (Leeming, 2002) och man kom då fram till att 83,7 % av 13-15 åringar hade druckit alkohol någon gång i sitt liv. Alltså verkar det vara vanligt att ungdomar dricker alkohol. I vår studie ser vi att 93,9 % av ungdomarna någon gång har druckit alkohol (se Bilaga 3, Tabell 1). Vårt resultat hamnar ganska nära O'Neals, det skiljer knappt 1 %, medan resultatet skiljer sig med nästan 10 % från Leemings. Detta kan bero på att den åldersgrupp O'Neal undersökte också finns med i vår studie, medan Leemings ungdomar var under 15 år. Hade vi istället undersökt yngre ungdomar kanske vi hade fått resultat som mer liknade Leemings. Våra informanter verkar därför ganska lika de amerikanska ungdomar O'Neal studerat när det gäller huruvida de druckit alkohol eller inte.

I tabell 2 (Bilaga 3) har vi undersökt hur många gånger den senaste månaden våra informanter har druckit. Som framgår av tabellen har 83 (83,8 %) av våra informanter druckit alkohol den senaste månaden. Av de 83 individer har svarat att de druckit alkohol den senaste månaden har 37 st. har druckit alkohol 3 gånger eller fler under denna tid (se Bilaga 3, Tabell 2). Leeming skriver i sin artikel att den undersökning han genomfört i England visar att 61,9 % av ungdomarna hade druckit den senaste månaden. Som nämnts tidigare är ungdomarna i Leemings studie yngre än ungdomarna i vår, men man kan tänka sig att drickandet ökar i frekvens med stigande ålder och att det är därför vi fått högre siffror i denna fråga.

Vår hypotes var att de allra flesta ungdomar dricker varje månad och att väldigt få aldrig har druckit. Denna hypotes stöds både av de artiklar vi läst samt våra egna resultat från vår enkätstudie.

Vi har också studerat hur ungdomar får tag i den alkohol de dricker (se Bilaga 3, Tabell 3). Vår hypotes var att ungdomarna får tag i alkohol genom äldre vänner och bekanta och att det var få föräldrar som köpte ut till sina ungdomar. Lalander (1998) beskriver att han vid flera tillfällen var med när ungdomarna i hans studie festade och att det oftast var en person i ungdomsgruppen som köpte alkohol som man sedan drack tillsammans. Vårt resultat stärker vår hypotes eftersom vi såg att de flesta, 60 personer bl.a. svarade att de får tag i alkohol genom äldre kompis/bekant. Hela 41 personer anger bl.a. att de får tag i alkohol genom att köpa smuggelsprit. Detta förvånade oss, vi trodde inte att så många hade köpt smuggelsprit. Vi tror att eleverna som fyllde i vår enkät kan ha tolkat begreppet ”smuggelsprit” som alkohol som lagligt köpts i andra länder, t.ex. Danmark och sedan sålts vidare till kompisar. De kanske inte tänker att smuggelsprit bara är olagligt införd sprit, vilket var vad vi tänkte.

Till skillnad mot vår hypotes, där vi utgick ifrån att få föräldrar köper ut, var det hela 28 st. (28,3 %) som hade fått tag i alkohol genom sina föräldrar. Detta är över en fjärdedel av våra informanter och vi tycker därför att det visar att det trots allt är vanligt bland dessa ungdomar att deras föräldrar köper ut. Vi får därför delvis förkasta vår hypotes, i alla fall den del som säger att inte så många föräldrar köper ut till sina ungdomar.

O’Neal (1993) tar upp U.S Department of Health and Human Resources forskning som visar att över 6 miljoner amerikanska ungdomar dricker för att bli mer sociala och att hälften av de ungdomar som dricker gör det för att deras vänner dricker. O’Neal diskuterar att kamraters alkoholbruk och kamrattryck påverkar den enskildes dryckesvanor. Även Lilja m.fl. (2003) tar upp att man dricker i samma utsträckning som sina vänner och Sieving m.fl. (2000) kom också i sin forskning fram till att kompisarnas inflytande påverkade alkoholkonsumtionen. Vår hypotes kring varför ungdomar dricker alkohol var att de dricker för att ha roligt och bli mer sociala, men också för att de påverkas av sina kompisar. Denna hypotes fick vi utifrån den tidigare forskningen men också från teorin där Nilsson (2006) tar upp Le Bons teorier om social identitet och menar att människan drivs av omedvetna krafter att efterlikna varandra och bete sig på samma sätt. Detta kan leda till att individen backar och låter gruppen bestämma. Detta kan vi se exempel på då vi i vår undersökning ställde fråga 18 (se enkäten, Bilaga 2). Axel svarade då: ”*Jag dricker såklart.*” och även Anna visar med sitt svar, ”*Man dricker för att inte vara utanför.*”, att gruppens beslut går före deras egna. Axel och Anna visar, i motsats till Le Bons teori, att ungdomar kan vara medvetna om att de borde agera som sina kompisar. Även Trost och Levin (2004) samt Svensson (1992) säger att människans identitet aldrig är ens egna utan den påverkas ständigt av omgivningen i samspelet med andra människor. Alla de beslut en människa tar grundas på influenser från

dennes omgivning. Vidare kan även rollbegreppet kopplas till Axel och Annas svar. Payne (2002) menar att våra roller styr vårt beteende och Svedberg (1997) håller med om detta och säger vidare att man betar sig på ett sätt som passar in i de miljöer man befinner sig. Annas och Axels svar visar detta ganska tydligt, eftersom de uppenbarligen inte kan gå emot det beteende som förväntas av dem. Kanske är det så att de inte vill riskera att bli bestraffade av gruppen, vilket Trost och Levin (2004) nämner. Svensson (1992) säger att detta straff från gruppen oftast visar sig som socialt ogillande och att detta kan vara mer än tillräckligt för att man skall följa gruppens normer och regler.

I vår studie ställde vi en fråga kring varför informanten valde att dricka alkohol (se Bilaga 3, Tabell 4). Där kan vi se att de flesta uppger att de dricker för att det är gott (67 st.) och för att ha roligt (67 st.). Detta följdes av alternativet att de drack för att bli mer sociala (32 st.). Bara 10 st. uppgav att de drack alkohol för att deras kompisar dricker. Enligt forskningen är det dock kamraters alkoholbruk och kamrattrycket som påverkar om den enskilde dricker eller inte. Då vi tittar på vårt resultat och jämför med de tidigare studierna tror vi att skillnaden beror på att ungdomarna själva kanske inte är medvetna om detta kamrattryck. Nilson (2006) nämner, som vi tidigare sagt, att när människor befinner sig i en grupp kan de ta ett steg tillbaka och låta gruppen styra, det uppstår ett tillfälligt socialt medvetande. Detta är något individen själv inte är medveten om (Nilsson, 2006). Alltså kanske kamraternas alkoholbruk påverkar ungdomarna mer än de själva uppfattar. Vi tänker oss också att ungdomarna i vår studie kanske inte vill erkänna att de påverkas av sina kompisar, utan de vill uppfattas som en självständig individ. Enligt Lalander (1998) har man två olika identiteter, en personlig då man uppfattar sig som en unik person och en social där man uppfattar sig själv utifrån sin sociala omgivning. Enligt C. H Cooley i Svensson (1992) tänker man alltid utifrån andra och alla beslut man fattar är grundade på influenser av den sociala omgivningen, det är den sociala identiteten som styr människan. Ska vi koppla detta till vårt resultat tolkar vi det som att ungdomarna själva tror att de enskilt tar beslutet att dricka alkohol, men att de undermedvetet styrs av kamrater och sin omgivning.

För att undersöka vart ungdomarna främst dricker alkohol frågade vi våra informanter om detta. De flesta svarade då att de oftast dricker alkohol på hemmafester. I U.S Department of Health and Human Resources forskning, som O'Neal tar upp, framgår att de flesta ungdomar dricker på "get-togethers, partys or youth hangouts" istället för att dricka på t.ex. restauranger eller barer. Vi tolkar det som att ungdomarna i den studien dricker på fester med sina kompisar eller jämnåriga vilket också är vad som framkommit i vår studie. Även på vår fråga var det få som svarade att de dricker på krogen. Vår hypotes kring detta var just att de flesta

ungdomar dricker på hemmafester, vilket styrks genom den tidigare forskningen och vårt resultat av enkätstudien vi genomfört.

Vidare ville vi studera vad ungdomarna dricker. Vår hypotes kring detta var att de främst dricker alkoholisk och sprit. Leeming (2002) kommer i sin studie fram till att bara 13,6 % av ungdomarna var positiva till att dricka öl, pilsner eller cider medan 25,4 % var positiva till att dricka alkoholisk. Leemings slutsatser är att alkoholisk ses som en dryck riktad till yngre personer och inte förknippades med fylla i lika stor utsträckning som andra alkoholhaltiga drycker. I vår undersökning svarar däremot de flesta att de dricker öl (se Bilaga 3, Tabell 5). Efter öl var det vanligt att ungdomarna drack cider eller sprit medan alkoholen kommer först på fjärde plats över de vanligaste alkoholdryckerna. Något som vi tror påverkar valet av alkoholsort är vad ens kompisar dricker. O'Neal (1993) nämner att influenser från omgivningen påverkar ungdomars alkoholbruk och också Lalander (1998) samt Sieving m.fl. (2000) skriver att kamraternas alkoholbruk påverkar hur den enskilde dricker. Detta tror vi också påverkar vad man dricker och inte bara hur mycket. Om alla kompisar dricker sprit är det nog vanligt att man smittas av gruppens beteende, som Svedberg (1997) talar om, och därför väljer att dricka samma alkoholsort. Detta kan också kopplas till Ridgeway i Svedberg (1997) som menar att gruppens medlemmar skapar gemensamma vanor. Olika grupper har olika normer och vanor och det är detta skiljer dem åt. För att visa skillnaden mellan sin egen grupp och andra skapas vi- och domgrupper, något som både Lilja m.fl. (2003) och Svedberg (1997) tar upp. Det som kan utmärka en vigrupp kan t.ex. vara vilken sorts alkohol man dricker. Alla i gruppen väljer kanske då att dricka samma sort för att tydligt visa vilken grupp man tillhör.

8.2 Klass och alkohol

Då det gäller klass och alkohol valde vi främst att titta på social statusgrupp. Detta undersökte vi genom att fråga om föräldrarnas högsta avslutade utbildningsnivå (se Bilaga 3, Tabell 6). I denna tabell kan vi se att de flesta, 45 ungdomar har minst en förälder med medelhög utbildningsnivå. 26 st., uppger att båda deras föräldrar har medelhög utbildningsnivå.

Familjen är viktig för individen och ingår enligt Svedberg (1997) i ungdomens primärgrupp, där endast de viktigaste personerna för individens identitet och överlevnad finns. Svensson (1992) tar upp C. H. Cooleys begrepp spegeljag och beskriver detta med att man speglar sig själv i andras bedömningar, vilket påverkar synen på sig själv. Vi tror att mycket spegling förekommer i familjen, eftersom dessa personer är de första personer man kan spegla

sig med. Föräldrarnas sätt att spegla individen under uppväxten tror vi påverkar ungdomens beteende.

Föräldrarnas alkoholbruk påverkar kanske hur de ser på ungdomars alkoholbruk, vilket kanske leder till att ungdomarna speglas på olika sätt beroende på föräldrarnas alkoholvanor. Vi tror t.ex. att en vuxen som dricker mycket i större grad accepterar att ungdomar dricker alkohol. Är föräldrarna liberala till alkohol kan detta påverka deras spegling av sin ungdom, vilket i sin tur påverkar hur ungdomen ser på sig själv och sitt alkoholbruk.

Eriksson i Janson (1968) talar om sociala statusgrupper och menar att man delas in i dessa grupper utifrån t.ex. utbildningsgrad. Den sociala statusgruppen behöver inte grundas på klasstatus och utbildning kan påverka den sociala statusen som i sin tur påverkar klasstatusen. Vår hypotes var att ungdomar med föräldrar som har låg utbildningsnivå dricker mer alkohol än ungdomar med föräldrar som har hög utbildningsnivå. Denna hypotes kan kopplas till Larsson och Stafströms (2003) studie av vuxna från 2003 där det framkom att fler lågutbildade högkonsumerar alkohol. Som vi sagt tidigare så tror vi att föräldrarna påverkar sina barn och vi tycker därför att det är relevant att ta med tidigare forskning som behandlat frågor om vuxnas utbildningsnivå och alkoholvanor.

Lilja och Larsson (2003) har däremot undersökt både ungdomar och hela befolkningen och kommer fram till att alkoholkonsumtionen är högre i de höga sociala grupperna, men de flesta storkonsumenter har medelhög utbildningsnivå. Detta säger alltså emot Larsson och Stafströms (2003) forskning. Det finns också rapporter som visar på att det är lite skillnader i alkoholbruket mellan olika sociala klasser. I vår studie har vi undersökt detta genom att korrelera pappans och mammans utbildningsnivå med hur mycket alkohol ungdomen dricker (se Bilaga 3, Tabell 7 och Tabell 8). Vi har alltså enbart utgått ifrån föräldrarnas utbildningsnivå när vi delar in ungdomarna i olika sociala grupper. I tabell 7 och 8 kan vi se att störst andel (uttryckt i %) högkonsumenter finns i gruppen med ungdomar som har en mamma eller pappa med hög utbildningsnivå. Dock kan vårt resultat vara svårt att tolka mer generellt eftersom det är stora skillnader i hur många som kommer från olika sociala grupper, det är med andra ord få som angett att de har föräldrar med låg- respektive hög utbildningsnivå. Även om vårt resultat kanske inte är generaliserbart så stöds det ändå av Lilja och Larssons (2003) resultat att alkoholkonsumtionen är högre i de höga sociala grupperna medan det säger emot Larsson och Stafströms resultat att fler lågutbildade högkonsumerar alkohol. Detta resultat gör att vi måste förkasta vår hypotes eftersom den gick ut på att ungdomar med föräldrar som har låg utbildningsnivå dricker mer alkohol, något som vår studie alltså motbevisar.

Vi hade ytterligare en hypotes som handlade om klasstillhörighet och vilken alkoholsort ungdomar dricker. För att ta reda på detta korrelerade vi frågan om mammas/pappans utbildningsnivå och vilken sorts alkohol ungdomar dricker. Vi tänker oss att tillhörigheten i en social statusgrupp innebär att man, precis som Trost och Levin (2004) säger, får förväntningar på hur man skall bete sig. Vi tror att det inom olika sociala statusgrupper finns skilda normer för vad som är tillåtet att göra och där ingår bl.a. vad man skall/bör dricka. Då vi skulle undersöka vår hypotes kring detta valde vi att bara ta med de vanligast förekommande spritsorterna ungdomarna uppgav, detta var (se Bilaga 3, Tabell 5) sprit, öl, cider och alkoläsk. Resultatet visar att elever vars mamma har hög- eller medelhög utbildningsnivå främst dricker öl (20 st. resp. 28 st.). De elever vars mamma har låg utbildningsnivå dricker främst sprit (6 st.) (se Bilaga 3, Tabell 9-12). Tittar vi sedan på pappans utbildningsnivå och ungdomarnas val av alkoholsort visar resultatet att elever vars pappa har hög utbildningsnivå i lika stor utsträckning dricker sprit (13 st.), öl (13 st.) och cider (13 st.). Elever vars pappa har medelhög utbildningsnivå dricker främst öl (27 st.), tätt följt av cider (26 st.) och alkoläsk (26 st.). Elever vars pappa har låg utbildningsnivå dricker främst sprit (10 st.) och öl (10 st.) (se Bilaga 3, Tabell 13-16). Då vi sökte efter tidigare studier kring denna fråga fann vi inga direkta studier som undersökt om det finns något samband mellan vilken sorts alkohol man dricker och den sociala statusgrupp man tillhör. Men Leissner (1997) nämner att man i en svensk studie dragit slutsatsen att valet av dryck är olika mellan olika sociala grupper. Detta talar ju för att våra tankar, som vi tog upp tidigare, kring att man följer de dryckesnormer som finns för den sociala statusgrupp man tillhör stämmer. Vårt resultat visar trots allt inget direkt samband, det är ganska blandat mellan de olika sociala grupperna och då de flesta ungdomar i vår studie uppger att en eller båda föräldrarna har medelhög utbildningsnivå kan resultatet bli missvisande eftersom det är få ungdomar från de andra sociala statusgrupperna som representeras i vår studie.

Vi valde att också fråga ungdomarna om de tänkt studera vidare efter gymnasiet. Detta ville vi undersöka eftersom det i framtiden skulle kunna ändra vilken social statusgrupp de tillhör enligt Eriksson i Jansson (1968). Lilja och Larsson (2003) skriver i sin rapport att ungdomars utbildningsval påverkar deras alkoholvanor mer än föräldrarnas yrke. Därför är det viktigt att också titta på ungdomarna och inte bara utgå ifrån den sociala statusgrupp familjen tillhör. Vi tror att ett byte av social statusgrupp leder till att man får nya normer och förväntningar på sig. Trost och Levin (2004) menar att då den sociala situationen förändras ändras också individens identitet. Man måste anpassa sig efter de sammanhang man befinner sig i. I tabell 17 (se Bilaga 3) kan vi se att 42,4 % planerar att studera vidare. I den tidigare

forskningen tar Lilja m.fl. (2003) upp att ungdomar som läser teoretiska kurser som är förberedande för högre utbildning och har planer på att studera vidare dricker mindre alkohol. Vår hypotes innan vi genomförde vår studie var därför att ungdomar som planerar att läsa vidare dricker i mindre utsträckning än ungdomar som inte planerar att läsa vidare. För att undersöka detta i vår studie har vi korrelerat frågan om ungdomarna har planerat att studera vidare med frågan om hur mycket alkohol de dricker (se Bilaga 3, Diagram 3). Där kan vi tydligt se att de som angett att de planerat att studera vidare främst är lågkonsumenter, i denna grupp finns också minst antal högkonsumenter. De flesta högkonsumenter finner vi i gruppen som ej vet om de ska studera vidare och det finns även en stor andel högkonsumenter i den grupp som anger att de inte planerat att studera vidare. I gruppen som angett att de ej planerar att studera vidare finns lägst antal lågkonsumenter. Därför ansåg vi att vårt resultat stämde både med vad Lilja m.fl. (2003) kommer fram till i sin studie och också med vår hypotes. Vi blev därför förvånade när vi genomförde ett Chi-två test på dessa variabler och detta visade att man inte kan fastställa ett statistiskt samband (se Bilaga 3, Chi-två test 1). Vårt resultat på testet blev 11,8 %. Detta är dock inte samma sak som att säga att 11,8 % av alkoholbruket inte kan förklaras med planerade studier, utan istället innebär detta att 11,8 % av sambandet kan bero på slumpen. Även om 11,8 % kanske inte ses som särskilt mycket överstiger det den nivå av slump vi accepterar (se kap. 6.7).

8.3 Socialt drickande

I många av de studier vi tagit del av framgår att ungdomars alkoholvanor påverkas av kompisar (Lalander, 1998, Sieving m.fl., 2000, Lilja m.fl., 2003). Som vi sa tidigare ingår familjen i individens primärgrupp, men här räknas även vännerna in. Då man blir äldre och vill frigöra sig från sina föräldrar tror vi att kompisarna istället får en viktigare roll i primärgruppen. Lalander (1998) menar att individen formar sin identitet i den sociala gruppen och därför tyckte vi att det var intressant att undersöka i vilken utsträckning gruppen påverkar ungdomars alkoholbruk.

Vi hade två hypoteser som vi valt att slå ihop här i analysen eftersom analysen av dessa går in i varandra. Dessa hypoteser var: 1, kamratgruppens alkoholvanor påverkar enskilda ungdomars alkoholkonsumtion samt 2, det är svårt för enskilda ungdomar att säga nej till alkohol om alla andra dricker. Dessa hypoteser grundades på den tidigare forskning och den teori vi läst. Teorin visar ju även den att kamraterna påverkar den enskilde. Man säger bl.a. att alla beslut som en människa tar grundas på influenser från den sociala omgivningen och att

det är den sociala identiteten som styr människan (Svensson, 1992). Utifrån detta borde alltså kamraterna påverka ungdomens alkoholbruk. Något mer som talar för att gruppen påverkar individen är att den sociala identiteten (som formas i samspel med andra) har ett tyst inflytande på individen, ”man blir som man umgås” (Jenkins, 2008).

För att kunna testa våra hypoteser frågade vi först om vem som brukar ta initiativet till att dricka alkohol i kompisgruppen. De flesta i vår studie säger att de tar initiativet tillsammans med sina kompisar (se Bilaga 3, Tabell 18). Sen undersökte vi också huruvida ungdomarna i vår studie har känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol. Något vi tänkt på här är att begreppet ”pressad” är ganska brett och kanske är svårt för ungdomarna att tolka. Vissa kanske skiljer mellan kompisars tjat om att de ska dricka alkohol och på att bli nästan tvingad att dricka alkohol. Då vi formulerade frågan tänkte vi själva att pressad innefattade både att kompisar tjar om att man skall dricka och att man blivit näst intill tvingad att dricka alkohol. Resultatet i vår studie visar att få har känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol. Men det var ändå 14 personer som sa att de någon gång känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol (se Bilaga 3, Tabell 19). För att göra det hela mer intressant valde vi att undersöka om det fanns något samband mellan dessa två frågor. Det visade sig att de flesta som svarat att de tillsammans med sina kompisar brukar ta initiativet till att dricka alkohol också säger att de aldrig känt sig pressade av kompisar att dricka alkohol (se Bilaga 3, Tabell 20). Det chi-två test vi genomfört på dessa två variabler visade att det fanns ett statistiskt fastställt samband mellan dessa (se Bilaga 3, Chi-två test 2). Detta visar ju att det samband vi fått fram i denna tabell inte beror på slumpen, utan att det föreligger ett faktiskt samband. Den tidigare forskning vi tagit del av visar, som vi sa inledningsvis, att ungdomars alkoholbruk påverkas av deras kompisar. Sieving m.fl. (2000) kommer fram till att gruppsytryck påverkar alkoholkonsumtionen hos ungdomar och att man i ungdomsgrupper dricker ungefär lika mycket som kompisarna dricker. Lilja m.fl. (2003) håller med Sieving och de menar att drickandet är en social aktivitet. De kommer fram till att de ungdomar som dricker oftast har ett större socialt nätverk. Detta tror vi beror på att de flesta ungdomar, både enligt vår egen studie och också den tidigare forskning vi tagit del av, dricker alkohol. Den grupp som inte dricker alkohol blir därför en minoritet och kan uppfattas som udda i de andra ungdomarnas ögon eftersom de sticker ut. Väljer man, som ungdom, att inte dricka alkohol kanske man också väljer att inte vara med de grupper som dricker alkohol. Detta eftersom man vill slippa förklara sitt val att inte dricka. Annars är det nog lätt hänt att man påverkas av kompisarna att dricka, trots att man egentligen inte vill. Vi hade en fråga (fråga 18) i vår enkät som löd: ”Om du själv inte vill dricka, men vill vara med på något där många andra dricker vad gör du då?”.

Där svarade Evelina, en av tjejerna i vår studie följande: *"Dricker lite iallafall. För att undvika frågor."* Detta tycker vi visar tydligt att det finns en press bland ungdomar att man skall passa in och inte gå emot gruppens normer. Anna svarar på samma fråga och skriver *"Man dricker för att inte vara utanför."* och Per svarar *"Dricker ändå."* vilket vi tolkar som att även de känner en press på sig att dricka alkohol. Inom begreppet roll talar man om att med en roll följer förväntningar på hur man skall bete sig i gruppen. Människor rättar sig efter dessa förväntningar eftersom man är rädd att annars bli bestraffad (Svensson, 1992, Trost och Levin, 2004). Detta borde innebära att det är svårt för ungdomar att säga nej till alkohol om alla andra dricker, vilket också Evelinas, Annas och Pers svar tyder på. Men ändå menade de flesta ungdomar i vår studie att de inte känt sig pressade av sina kompisar att dricka alkohol däribland Lina som säger: *"Går dit iaf och har roligt med mina kompisar man kan ha kul utan alkohol."* Detta tyder på att ungdomarnas svar inte stämmer överrens med den teori vi använt oss av. Alkohol används ofta som en symbol för att markera att man tillhör och deltar på festen medan de som inte dricker blir de som står utanför (Lalander, 1998). I Lalanders (1998) studie tar han även upp ett exempel på att alkoholen har ett socialt och symboliskt värde. Här tar han bl.a. upp ett citat från sin studie (se sid. 10) som visar att de personer som är på en fest utan att dricka alkohol ses som konstiga och ensamma. Kicki, en informant i Lalanders studie, nämner att om man har sprit så ser man mindre ensam och utstött ut. Alkoholen är därför viktig för den sociala samhörigheten.

På samma fråga i vår studie, fråga 18, svarade ändå de flesta att de kunde välja att avstå från alkohol även om kompisarna drack. Alexander sa t.ex. *"Softar. Det är ju jag som bestämmer om jag ska dricka eller inte."* och Fredriks svar visar på en liknande inställning *"Gör inget, vill man inte så vill man inte. Är juh inte farligt att vara nykter ibland."* Ett annat intressant svar fick vi från Zara som skriver *"Säger som det är att man inte vill dricka alkohol och om de inte accepterar så skiter jag i och gå dit."* Zara visar ju här att det är hon själv som bestämmer om hon ska dricka alkohol eller ej, men hon trycker också på att hon väljer att lämna gruppen om de inte accepterar hennes beteende.

Vi ville också få fram ungdomarnas egna tankar kring om personer dricker mer alkohol tillsammans med sina kompisar än om de dricker själva. På denna fråga blev resultatet att 80 av ungdomarna tror att personer i den egna åldern dricker större mängder alkohol när de är tillsammans med sina kompisar (se Bilaga 3, Tabell 21).

I den tidigare forskningen har vi läst att Lalander (1998) i sin studie kommer fram till att drickandet är en social aktivitet och att dricka ensam ingår inte i ungdomarnas syn på sig själva. Lilja m.fl. (2003) har också kommit fram till att det är ovanligt att ungdomar dricker

alkohol ensamma och att alkoholbruket främst ses som en social aktivitet. Vår hypotes var därför att få, näst intill inga, ungdomar som dricker ensamma. I resultatet från vår studie såg vi att 52 elever svarat att de någon gång har druckit alkohol ensamma medan 46 elever uppger att de aldrig har druckit ensamma (se Bilaga 3, Diagram 4). Detta visar tydligt att vi måste förkasta vår hypotes eftersom vårt resultat visar på motsatsen. Resultaten säger också emot det som Lalander (1998) och Lilja m.fl. (2003) kom fram till i sina studier, men eftersom vi enbart har 99 informanter och genomförde vår enkät på endast en skola är vårt insamlade material inte direkt generaliserbart.

Slutligen undersökte vi också varför ungdomar som sagt att de dricker ensamma valde att göra detta genom att låta dem svara på en öppen fråga. De svar vi fick kunde vi dela in i fem kategorier:

1. De som drack ensamma för att de tycker det är gott och de var sugna
2. De som drack ensamma för att lugna ner sig och slappna av
3. De som drack ensamma för att de mådde dåligt/var nedstämda
4. De som drack ensamma för att de hade tråkigt
5. De som drack ensamma för att de drack hemma innan förfest

Alla individer ingår i olika grupper och genom detta medlemskap får man olika roller. Med dessa roller följer förväntningar på hur man skall bete sig (Trost & Levin, 2004). Lalander (1998) menar att individen formar sin identitet i den sociala gruppen. Eftersom det i vår studie visar sig att många ungdomar har druckit ensamma kanske detta innebär att just dessa ungdomar har andra förväntningar på sig än de ungdomar Lalander (1998) studerat. Om vi utgår ifrån det vi tagit del av i den tidigare forskningen och teorin borde det vara så att det är accepterat att bete sig på detta sätt i de grupper ungdomarna i vår studie ingår. Detta eftersom man enligt bl.a. Trost och Levin (2004) och Svensson (1992) rättar sig efter beteenden som grupper anser vara okej. Vi tror att om gruppens norm istället hade varit att det är fel att dricka alkohol ensam hade nog färre ungdomar valt att göra detta eftersom normbrytande beteende, enligt Svensson (1992) kan leda till socialt ogillande från gruppen. Det kan vara så att kamraterna i gruppen inte känner till att deras kompisar dricka ensamma och de kanske inte heller pratar om detta i grupperna.

Enligt den teori vi läst är alla beslut individen tar grundade på influenser från omgivningen och man påverkas hela tiden av omgivningen. Att ungdomarna i vår studie väljer att dricka alkohol ensamma måste, enligt vår mening, alltså kunna kopplas till något eller någon i deras omgivning. Det kan vara t.ex. media eller deras vänner som gett dem en bild av att det är

accepterat att dricka alkohol ensam i vissa situationer (se kategorierna ovan). Ett exempel ur kategorin 3 är Noras svar på varför hon valde att dricka ensam: *"För att jag mådde dåligt och trodde jag skulle må bättre."* Som vi nämnt tidigare säger Svensson (1992) att alla beslut en människa tar grundas på inflytanden från den sociala omgivningen. Här tycker vi att man kan se att Nora på något sätt, i något sammanhang fått antydningar från sin omgivning att alkohol dövar psykisk smärta eftersom hon skriver att hon *"trodde"* att hon skulle må bättre. Däremot kanske alkoholen inte hade den effekt hon trodde eftersom hon då antagligen skrivit att hon mådde bättre istället för att skriva att hon trodde att hon skulle må bättre

8.4 Viktiga slutsatser

Några viktiga slutsatser vi dragit då vi analyserat vårt resultat tillsammans med tidigare forskning och den teori vi valt är:

- De flesta ungdomar dricker varje månad och de får oftast tag i alkohol via äldre kompisar/bekanta vilket vi hittat bevis för både i den tidigare forskningen och också i vår egen studie. Vårt resultat visar att många ungdomar dricker alkohol för att det är gott, för att bli mer sociala och för att ha roligt. Den tidigare forskningen visar också resultat på att ungdomar dricker för att bli mer sociala men där framkommer också att väldigt många dricker alkohol för att deras kompisar gör det. Även teorin styrker att man påverkas av omgivningen medan ungdomarna i vår studie i liten utsträckning uppger att de påverkas av sina kompisar. Att ungdomar oftast dricker på hemmafester med sina kompisar har vi funnit bevis för i tidigare forskning och vår egen studie.
- Ungdomar med föräldrar som har hög utbildningsgrad är oftare högkonsumenter av alkohol enligt vår studie. Den tidigare forskningen på detta område är inte entydig utan olika studier visar olika samband mellan alkoholbruk och klasstillhörighet. Vissa forskare kom fram till att klass-/statusgruppstillhörigheten istället påverkar vilken sorts alkohol man dricker, men resultatet av vår studie visar inget klart samband mellan klass och val av alkoholsort, vilket kan bero på att de olika klasserna/statusgrupperna är ojämnt representerade. Den tidigare forskningen kommer fram till att ungdomar som planerar att läsa vidare dricker i mindre utsträckning än ungdomar som inte planerar att läsa vidare, vilket också vår studie visat.
- All tidigare forskning pekar på att kamratgruppens alkoholvanor påverkar enskilda ungdomars alkoholkonsumtion. Även den teori vi valt trycker på omgivningens påverkan på den enskilde. Dock visade vår studie att många ungdomar anser sig kunna stå emot gruppträck gällande alkohol. Om detta resultat återspeglar verkligheten eller

ej kan vi inte uttala oss om. Det kan vara så att gruppen påverkar mer än vad ungdomarna själva uppfattar. Resultatet av vår enkätstudie visar att det inte är svårt för enskilda ungdomar att säga nej till alkohol, även om andra dricker. Detta säger emot både den tidigare forskningen och teorin eftersom dessa talar om gruppens påverkan och individens behov av att följa gruppens normer och förväntningar. I den tidigare forskningen nämns att det är ovanligt att ungdomar dricker alkohol ensamma eftersom det inte stämmer överens med den bild de har av sig själva. Men vår studie visar att över hälften av ungdomarna någon gång druckit ensamma. Utifrån teorin har vi tolkat det som att detta beteende antingen är accepterat i just de ungdomsgrupper vi undersökt eller att påverkan kommer från t.ex. media, eftersom teorin visar på att man alltid påverkas av sin omgivning. Alla grupper har olika normer och regler vilket kanske kan förklara varför den tidigare forskningen visar på andra resultat.

9. Diskussion

9.1 Slutsatser och reflektioner

Vårt syfte med uppsatsen var att beskriva gymnasieungdomars alkoholbruk. Vi ville bl.a. undersöka i vilken utsträckning de dricker alkohol. Vi ville också se om det fanns förklaringar till alkoholbruket utifrån klasstillhörighet och gruppsyck. Våra frågeställningar var följande:

- Hur dricker ungdomar?
- Hur påverkar individens klasstillhörighet/statusgrupp vad och hur mycket de dricker?
- Hur påverkar gruppen individens alkoholbruk?

Hur dricker ungdomar?

De allra flesta ungdomar i vår studie har någon gång druckit alkohol och nästan alla dricker varje månad. Ungdomarna får främst tag i alkohol via äldre kompisar och bekanta. Vi blev däremot förvånade över att mer än en fjärdedel får alkohol via sina föräldrar. Vi funderar över vad detta kan bero på. Vi tror att föräldrar kanske tänker att det är bättre att de själva köper ut till sina ungdomar, eftersom de då vet vad ungdomarna dricker. Oavsett om de har föräldrar som köper ut eller ej så får ju ungdomarna uppenbarligen tag i alkohol på något sätt. Vi tror inte att det är svårt för dagens ungdomar att få tag i alkohol och det visar ju också vår undersökning eftersom de flesta någon gång har druckit alkohol.

Över hälften av ungdomarna i vår studie dricker alkohol för att ha roligt och för att det är gott. Vi funderar över om det kan vara så att ungdomar har en bild av att alkohol ska vara gott, därför kanske många säger detta. Om ungdomarna enbart dricker alkohol för att det är gott så tror vi att man hade druckit alkohol i andra situationer än på fester. Som vi skrev i analysen, tror vi att anledningen till varför man dricker är mer komplex än vad ungdomarna

själva förstår. De svarar antagligen på det sätt som de tror är det sanna, men undermedvetet kan de egentliga anledningarna vara andra. I vår undersökning har vi inte försökt att studera ungdomarnas tankar bakom de svar de uppgett i enkäten. Att studera det undermedvetna är nog svårt, men om vi hade velat försöka ta reda på detta hade vi istället kunnat välja att genomföra t.ex. djupintervjuer med ett antal ungdomar.

De flesta ungdomarna i studien dricker på hemmafester tillsammans med sina kompisar och de dricker oftast öl. Anledningen till att ungdomarna dricker alkohol på hemmafester tror vi är dels för att det är billigare att köpa alkohol på t.ex. systemet och dricka hemma än att gå ut/köpa alkohol på krogen men även för att en del av ungdomarna i studien är under 18 och de kommer därför inte in på krogen. Vi tror att äldre personer går på färre hemmafester och istället har fler förfester som leder till krogbesök. Anledningen till att många ungdomar dricker öl gissar vi är för att det är en relativt billig alkoholdryck. Det är billigare att köpa öl än cider och sprit. Sedan kanske media påverkar, vi har sett ganska mycket reklam för öl men inte lika mycket reklam för t.ex. cider och sprit. Detta är ingenting vi undersökt i vår enkätstudie och vi har därför ingen möjlighet att se vilka anledningar ungdomarna har till sitt val av alkoholsort, men vi har själva funderat över vilka orsaker som kan ligga bakom.

Hur påverkar individens klasstillhörighet/statusgrupp vad och hur mycket de dricker?

De ungdomar i vår studie som hade en mamma eller pappa som var högutbildad var själva högkonsumenter av alkohol. Det var inte så många ungdomar som hade en förälder med hög utbildningsnivå, vilket kanske påverkade resultatet, men det var ändå tydligt att av de som svarat att de hade en förälder med hög utbildningsnivå var de flesta av dessa ungdomar högkonsumenter av alkohol. Den tidigare forskning vi funnit visar på olika resultat gällande klass och alkoholbruk, vi tolkar detta som att klasstillhörigheten inte direkt påverkar hur mycket alkohol man dricker. Vi fann få tidigare studier kring huruvida det finns något samband mellan vilken sorts alkohol man dricker och den sociala statusgrupp/klass man tillhör. Vårt resultat visar inget direkt samband utan det är ganska blandat mellan de olika sociala grupperna och det verkar inte som att klasstillhörighet påverkar valet av alkoholsort.

Då utbildning kan leda till att man byter klasstillhörighet/statusgrupp undersökte vi även om det fanns något samband mellan ungdomarnas planer på högre utbildning och hur mycket alkohol de dricker. Vi fann ett tydligt samband då vi studerade diagrammet, de flesta låg- och medelkonsumenter av alkohol finns i gruppen som planerar att studera vidare. Men vi genomförde ett chi-två test som visade att det inte fanns ett statistiskt fastställt samband mellan om man planerat att studera vidare och sin alkoholkonsumtion (se Bilaga 3, Chi-två

test 1). I diagrammet ser vi ett tydligt samband, men chi-två testet visar att detta samband i viss utsträckning skulle kunna bero på slumpen. Trots att chi-två testet visade att det till viss del kan vara ett slumpmässigt samband så finns det tidigare forskning som visar att ungdomar som planerar att studera vidare dricker mindre mängd alkohol. Vi anser därför att vi inte helt bör förkasta det resultat vi såg då vi sammanställde enkäterna, utan att det finns ett samband eftersom man i tidigare studier har kunnat finna bevis på detta.

Hur påverkar gruppen individens alkoholbruk?

De allra flesta ungdomar i vår studie säger att de tillsammans med sina kompisar tar initiativet till att dricka alkohol och nästan ingen har känt sig pressad av sina kompisar att dricka alkohol. Vårt chi-två test av detta visade att det fanns ett statistiskt samband mellan vem som tar initiativet till att dricka alkohol och om man känt sig pressad av sina kompisar att dricka alkohol (se Bilaga 3, Chi-två test 2). I princip alla ungdomar i vår studie kan säga nej till att dricka alkohol, även om alla kompisar dricker. Enligt det resultat vi fått fram i vår undersökning påverkar gruppen inte den enskildes alkoholbruk i särskilt stor utsträckning.

Däremot säger nästan alla ungdomarna att de tror att personer i den egna ålder dricker mer alkohol tillsammans med sina vänner än när de dricker ensamma. Detta tolkar vi som att ungdomarna tror att andra påverkas mer av grupstryck än vad de själva gör. De tror att de kan stå emot grupstrycket i större utsträckning än andra jämnåriga. Detta tror vi kan bero på att man kanske är omedveten om att man själv påverkas av grupstryck. För om vi ser till den tidigare forskningen och den teori vi valt ser vi tydligt att man kommer fram till att grupstryck påverkar individen. Skulle man enbart utgå ifrån tidigare forskning och teori blir svaret på vår frågeställning istället att gruppen påverkar individens alkoholbruk.

Eftersom vi innan studien läst att gruppen påverkar individen trodde vi att få ungdomar drack alkohol ensamma, men resultatet av vår studie visar att över hälften av ungdomarna någon gång druckit ensamma. De uppgav olika anledningar till varför de valt att dricka ensamma, några sa t.ex. att de drack för att de mådde dåligt eller att de drack innan de skulle till sina kompisar på fest. Vi blev förvånade över att ungdomar drack för att de mådde dåligt eftersom vi tror att detta kan vara ett farligt sätt att använda alkohol. Att andra ungdomar kände att de var tvungna att dricka alkohol innan de gick till fester med sina kompisar tyckte vi också var lite skrämmande. Vi frågar oss varför man känner att man behöver vara full för att sedan gå till en fest där man förväntas dricka ännu mer alkohol. Kanske beror det på att

man är nervös inför kvällen, eller för att det hos kompisarna förväntas att man redan har börjat dricka innan man kommer till festen. Ungdomarna själva verkar inte se det som ett problem att dricka alkohol ensamma, utan det ses som helt normalt. Detta tycker vi oroväckande eftersom ungdomarna inte verkar ta alkoholens negativa effekter på allvar. Vi tror inte att de ser ett samband mellan ett riskbruk av alkohol och ett eventuellt framtida missbruk. Hos dagens ungdomar kanske de istället ser narkotika som något som kan leda till ett missbruk. Eftersom alkoholen är en laglig drog (då man är över 18 år) ses kanske bruket som något vardagligt, ingen höjer på ögonbrynen om någon dricker varje vecka.

Svaret på vår frågeställning blir alltså olika beroende på om vi utgår ifrån resultatet av vår studie eller den tidigare forskningen och teorin. Enligt vårt resultat påverkar gruppen inte individens alkoholbruk i särskilt stor utsträckning, men enligt den tidigare forskningen och teorin finns en stark påverkan från gruppen på individen. Vi funderar på om vi kanske hade kommit fram till ett annat resultat om vi istället hade valt en kvalitativ studie och då frågat ungdomarna lite mer ingående om deras kompisgrupper och hur dessa grupper påverkar dem. Kanske behöver ungdomarna någon som lockar fram deras omedvetna tankar om grupstryck. Hade man då ställt följdfrågor kring detta hade kanske ungdomarna i större utsträckning själva kunnat se att det kanske ändå finns viss påverkan från deras kompisar.

9.2 Förslag till åtgärder

Efter vår studie har vi sett att det kan finnas ett behov av en mer öppen dialog kring alkohol i skolan. Vi tror att det hade varit nyttigt för ungdomarna att ha t.ex. diskussioner i smågrupper kring alkohol och vad som påverkar en att dricka. Då kanske fler ungdomar hade blivit medvetna om att kompisar kan påverka deras eget drickande och man kan även diskutera hur man kan förhålla sig till grupstryck.

Det kan också vara intressant att t.ex. kuratorer på skolor tar tag i detta problem och det är viktigt att ungdomarna vet att det finns en kurator på skolan som man kan vända sig till och att man även kan diskutera alkohol med denna. Kuratorn skulle även kunna vara med och planera och genomföra olika temadagar om alkohol där man tar in föreläsare utifrån.

Det är också viktigt att föräldrar blir medvetna om att ungdomar faktiskt dricker alkohol ensamma i hemmet och inte bara på fester med sina kompisar. För att komma åt detta problem tror vi att det krävs en mer öppen dialog mellan föräldrar och ungdomar, men även mellan föräldrar och skola. Det är viktigt att uppmärksamma ett riskbruk av alkohol så tidigt som möjligt för att kunna hjälpa ungdomen på bästa sätt.

9.3 Förslag till vidare forskning

Efter att ha genomfört vår studie tycker vi att det hade varit intressant att forska vidare på detta område. Ett förslag är att man genomför intervjuer med ungdomar där man kan gå in mer på djupet och undersöka hur kompisar påverkar den enskildes alkoholvanor. Det skulle också vara intressant att titta vidare på de ungdomar som väljer att dricka alkohol ensamma för att kartlägga hur utbrett det verkligen är och även för att se om detta är en del av dagens ungdomskultur eller om det faktiskt är ett riskbruk.

10. Referenser

Litteratur

- Cooley, Charles Horton i Svensson, Tommy (1992): *Människa, interaktion och social omgivning*. Ekbacken förlag.
- Ejlertsson, Göran (2005): *Enkäten i praktiken – en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Elofsson, Stig i Larsson, Sam & Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Robert i Janson, Carl-Gunnar (red.)(1968): *Det differentierade samhället - studier i social stratifiering under redaktion av Carl-Gunnar Janson*. Stockholm: Prisma.
- Halvorsen, Knut (1992): *Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Studentlitteratur.
- Hvitfeldt, Thomas & Nyström, Siri (2009): *Skolelevers drogvanor 2008*. CAN Rapport 114.
- Jenkins, Richard (2008): *Social identity*. Taylor & Francis Ltd.
- Lalander, Philip (1998): *Anden i flaskan: alkoholens betydelser i olika ungdomsgrupper*. Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposion
- Leissner, Tom (red.)(1997): *Alkohol – Ett psykosocialt, beteende- och samhällsvetenskapligt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Lilja, John & Larsson, Sam (2003): *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger – En multidimensionellt och preventivt inriktad kunskapsöversikt med hermeneutiskt-socialpsykologiskt fokus*. Statens folkhälsoinstitut, rapport nr. 2003:10.
- Larsson, Stig & Stafström, Martin i Andréasson, Sven (red.)(2003): *Den svenska supen – Nya villkor för alkoholprevention: en kunskapsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut, rapport nr. 2002:11.

- *Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner.* (2005) Stockholm: Socialdepartementet. Prop. 2005:06/30.
- Nilsson, Björn (1988): *Människans ansikten: socialpsykologiska aspekter på individ, grupp, samhälle och vardag.* Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Björn (2006): *Socialpsykologi – Uppkomst och utveckling.* Lund: Studentlitteratur.
- Payne, Malcolm (2002): *Modern teoribildning i socialt arbete.* Stockholm: Natur och kultur.
- Svedberg, Lars (1997): *Gruppsykologi: om grupper, organisationer och ledarskap.* Lund: Studentlitteratur.
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken.* Lorentz Förlag.
- Svensson, Tommy (1992): *Människa, interaktion och social omgivning.* Ekbacken förlag.
- Trost, Jan & Levin, Irene (2004): *Att förstå vardagen: med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv.* Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*
<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

Artiklar

- Aronsson, Therese (2008): *Lätt för unga att få tag i alkohol.* Göteborgs Posten 2008-04-29.
- Calén, Susanna (2008): *Alkoholens väg genom kroppen.* Vårdguiden Stockholms län. <http://www.vardguiden.se/templates/Article.aspx?c=3593> (uppdaterad 2008-09-03)
- Cronberg, Helena (2008): *Tonåringar – alkohol, tobak och droger.* Vårdguiden Stockholms län. <http://www.vardguiden.se/templates/Article.aspx?Articleid=2433> (uppdaterad 2008-11-24)
- Finer, David (2008): *Att begripa alkoholbegreppet.* Vårdguiden Stockholms län. <http://www.vardguiden.se/templates/Article.aspx?c=3611> (uppdaterad 2008-06-24)
- Leeming, D., Hanley, M. & Lyttle, S. (2002): *Young people's images of Cigarettes, Alcohol and Drugs.* Drugs: education, prevention and policy Vol. 9, No. 2.

- Lilja, John, Larsson, Sam, Wilhelmsson, Britt Unni & Hamilton, David (2003): *Perspectives on Preventing Adolescent Substance Use and Misuse*. Substance Use & Misuse, 38:10, 1491-1530.
- O'Neal, Kathryn (1993): *Anticipatory Guidance: Alcohol, Adolescents, and Recognizing Abuse and Dependence*. Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 16:4, 207-218.
- Sieving, Renee E., Perry, Cheryl L. & Williams, Carolyn L. (2000): *Do Friendships Change Behaviours, or Do Behaviours Change Friendships? Examining Paths of Influence in Young Adolescents' Alcohol Use*. Journal of Adolescent Health 26:27, 27-35.

Webbadresser

- Vetenskapsrådet. <http://www.vr.se>
- CORTEX. <http://www.codex.vr.se/oversikter/manniskor/manniskor.html>
- Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se>

Bilaga 1

Missiv

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete
Vetenskapligt arbete, SQ
C-uppsats, 15 hp, VT-09

Vi är två tjejer, Hanna och Therése, som läser sista terminen på socionomprogrammet i Göteborg. Just nu skriver vi en C-uppsats och vi har tänkt skriva om ungdomar, grupper och alkohol.

Vi har tagit kontakt med er skolledning och dem hjälpte oss att få tillfälle att träffa er och lämna ut vår enkät. För att välja ut vilka klasser som skulle vara med i vår undersökning valde vi att dra lott mellan alla klasser som läser tredje året på Xgymnasiet.

Att just du deltar i vår studie är helt frivilligt och du kan välja att avbryta när du vill. Du kan även hoppa över en fråga som du inte vill svara på. Dock vill vi gärna att du försöker svara på alla frågor så sanningsenligt som möjligt. Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt. I vår uppsats så kommer du att vara helt anonym och ingen får reda på vilka svar just du gett.

På detta blad och på enkäten finns ett enkätnummer högst upp i det högra hörnet. Om du i efterhand bestämmer dig för att du inte vill vara med i undersökningen så kontaktar du bara oss och uppger ditt enkätnummer. Då tar vi bort din enkät från studien. När uppsatsen är klar kommer alla enkäter förstöras.

Svaren på enkäten kommer att databehandlas och resultatet kommer presenteras i tabeller och diagram. Då vi har en öppen fråga kan vi citera några av svaren i vår uppsats, men ingen, utom du själv, vet vilket svar som är ditt.

Om ni är intresserade av att få ett exemplar av den färdiga uppsatsen så kan vi givetvis maila den till dig. I så fall kan du maila någon av oss på våra nedanstående e-mailadresser. Du kan självklart maila om du har någon annan fråga och du kan också höra av dig till vår handledare, Manuela Sjöström.

Hanna Josefsson

Therése Lagerin

Vår handledare

Manuela Sjöström

Bilaga 2

Enkät

Fråga 1

Kön: Kille Tjej

Fråga 2

Vilken är din mammas högsta, avslutade utbildningsnivå?

- Grundskola Forskarutbildning
 Gymnasium Vet ej
 Eftergymnasial (Högskola/Universitet)

Fråga 3

Vilken är din pappas högsta, avslutade utbildningsnivå?

- Grundskola Forskarutbildning
 Gymnasium Vet ej
 Eftergymnasial (Högskola/Universitet)

Fråga 4

Har du planerat att studera vidare på högskola/universitet efter gymnasiet?

- Ja Nej Osäker/Vet ej

Fråga 5

Har du någon gång druckit alkohol?

- Ja Nej

Fråga 6

Hur många gånger den senaste månaden har du druckit alkohol?

- Jag dricker inte alkohol
- 1-2 gånger
- 3-4 gånger
- 5-6 gånger
- 7 eller fler gånger

Fråga 7

Om du dricker alkohol, vilken sorts alkohol dricker du oftast? (Du kan kryssa i flera alternativ)

- Dricker inte
- Vin
- Öl
- Sprit
- Alkoläsk (T.ex. Bacardi Breezer)
- Cider
- Hembränt
- Annat, nämligen: _____

Fråga 8

Hur mycket dricker du i genomsnitt vid de tillfällen du dricker? (Fyll i antal burkar/glas/cl efter de olika drycker du brukar dricka. Blandar du drinkar själv t.ex. sprit och läsk, uppskatta spritmängden.)

Starköl: _____ st burkar (33cl)

Alkoläsk: _____ st flaskor (33cl)

Folköl: _____ st burkar (33 cl)

Sprit: _____ cl

Cider: _____ st burkar (50 cl)

Hembränt: _____ cl

Vin: _____ st glas

Annan alkohol: _____ Burkar?

Glas?

Flaskor?

Cl?

Fråga 9

Hur får du tag i den alkohol du dricker? (Du kan kryssa i flera alternativ)

☐ Dricker inte alkohol	☐ Köper själv (med t.ex. falskleg)
☐ Mina föräldrar/släktingar köper ut	☐ Dricker bara ute (på krogen)
☐ Äldre kompis/bekant köper ut	☐ Köper smuggelsprit
☐ Äldre pojkvän/flickvän köper ut	☐ Ber någon okänd på stan köpa ut
☐ Snattar	☐ Annat, nämligen: _____
☐ Tar från föräldrarna	_____

Fråga 10

Vart brukar du oftast dricka alkohol, de gånger du dricker?

☐ Hemmafest	☐ Restaurang
☐ Förfest	☐ Utomhus (t.ex. park)
☐ Krogen	☐ Annat, nämligen: _____

Fråga 11

Varför väljer du att dricka alkohol? (Rangordna 1-3 där 1=främsta anledningen till att du dricker alkohol)

☐ Dricker inte alkohol	☐ För att ha roligt
☐ För att det är gott	☐ För att bli mer social
☐ För att slappna av	☐ För att inte vara utanför
☐ För att mina kompisar gör det	☐ För att våga mer
☐ För att det är coolt	☐ Annat, nämligen: _____
	_____
	_____

Fråga 12

Har du någon gång druckit alkohol ensam?

Ja

Nej

Fråga 13

Om du svarade ja på fråga 12, varför valde du att göra det?

Svar: _____

Fråga 14

Om du dricker med dina kompisar, vem/vilka brukar ta initiativet till att dricka alkohol?

Jag själv

Jag och mina kompisar

Mina kompisar

Annan, nämligen: _____

Fråga 15

När du drack alkohol tillsammans med dina kompisar senast, hur många personer var ni då?

Dricker inte

1-2 personer

3-5 personer

6-8 personer

9 eller fler personer

Fråga 16

Vilken medelålder har dina kompisar?

15 eller yngre

16-17 år

18-19 år

20 eller äldre

Fråga 17

Har du någon gång känt dig pressad av dina kompisar att dricka alkohol?

 Ja Nej Vill inte svara**Fråga 18**

Om du själv inte vill dricka, men vill vara med på något där många andra dricker vad gör du då?

Svar: _____

Fråga 19

Tror du att personer i din egen ålder dricker större mängder alkohol tillsammans med sina kompisar än när de dricker ensamma?

 Ja Nej Osäker/Vet ej**Fråga 20**

Om du dricker alkohol tillsammans med dina kompisar, vad gör ni om ni tycker att någon blir för full?

Svar: _____

Bilaga 3

Tabeller och diagram

TABELL 1: Har du någon gång druckit alkohol?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	93	93,9	93,9	93,9
Nej	6	6,1	6,1	100,0
Total	99	100,0	100,0	

TABELL 2: Hur många gånger den senaste månaden har du druckit alkohol?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jag dricker inte alkohol	16	16,2	16,2	16,2
1-2 gånger	46	46,5	46,5	62,6
3-4 gånger	22	22,2	22,2	84,8
5-6 gånger	8	8,1	8,1	92,9
7 eller fler gånger	7	7,1	7,1	100,0
Total	99	100,0	100,0	

TABELL 3: Hur får du tag i den alkohol du dricker?

	Dricker inte	Mina föräldrar/ släktingar köper ut	Äldre kompis/ bekant köper ut	Äldre pojkvän/ flickvän köper ut	Snattar	Tar från föräldrarna	Köper själv	Dricker ute (på krogen)	Köper smuggel-sprit	Ber någon okänd på stan köpa ut	Annat
N Valid	13	28	60	5	0	14	2	11	41	0	2

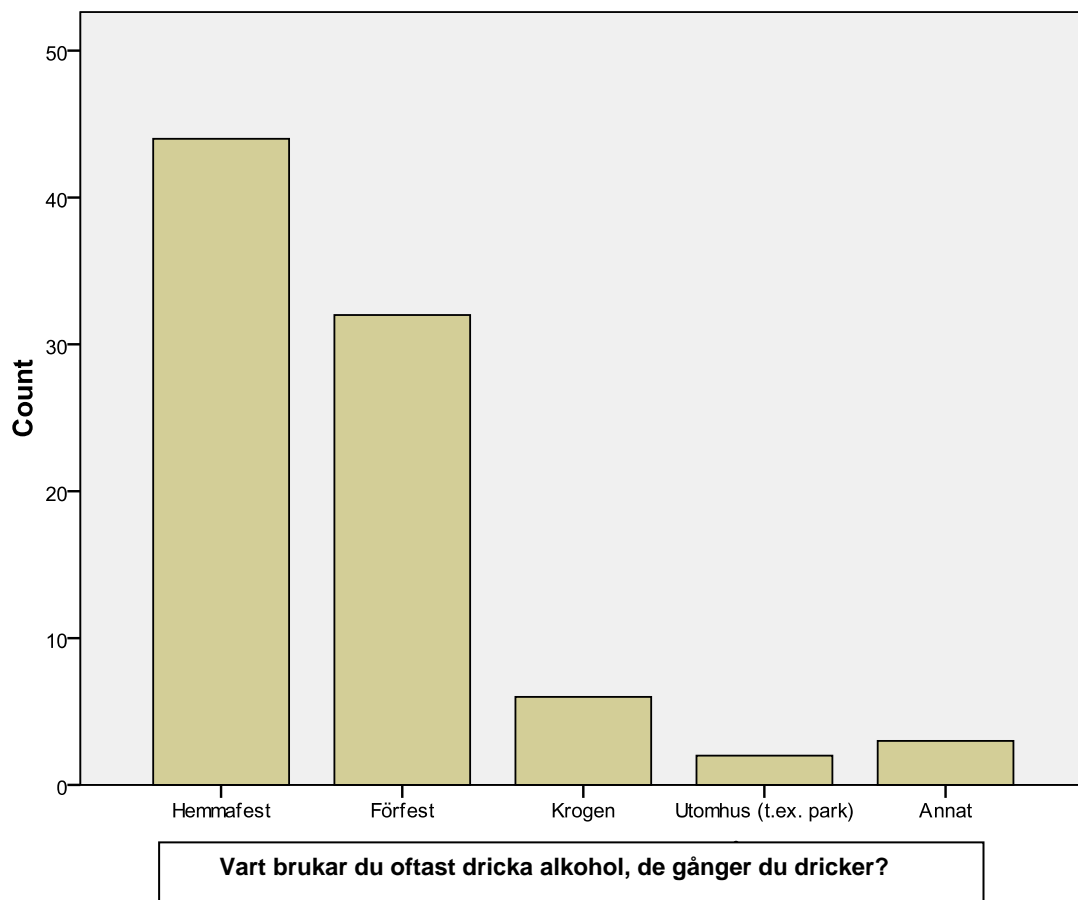
På denna fråga kunde eleverna välja flera alternativ, därför är antalet svarande (N Valid) högre än 99. De 2 personer som har valt alternativet ”Annat” skriver att de får tag i alkoholen genom att de: ”Gör eget” och ”Köper utomlands”.

TABELL 4: Varför väljer du att dricka alkohol?

	Dricker inte alkohol	För att det är gott	För att slappna av	För att mina kompisar gör det	För att det är coolt	För att ha roligt	För att bli mer social	För att inte vara utanför	För att våga mer	Annat
N Valid	14	67	25	10	1	67	32	2	12	7

På denna fråga kunde eleverna välja flera alternativ, därför är antalet svarande (N Valid) högre än 99.

DIAGRAM 1:

Bortfallet på denna fråga var 12 personer. 3 personer valde alternativet ”Annat” och de skrev att de brukar dricka till maten ibland.

TABELL 5: Om du dricker alkohol, vilken sorts alkohol dricker du oftast?

	Dricker inte	Vin	Öl	Sprit	Alkoläsk	Cider	Hembränt	Annat
N Valid	11	22	63	57	46	59	10	4

På den här frågan kunde eleverna kryssa i flera alternativ, därför är antalet (N) fler än 99. 4 personer har valt alternativet ”Annat” och då skrivit:

”Grogg”, ”Läkarsprit”, ”Whiskey, rom och lite sånt” och ”Likör”

TABELL 6: Vilken är din mammas högsta, avslutade utbildningsnivå? * Vilken är din pappas högsta, avslutade utbildningsnivå?

Count

		Vilken är din pappas högsta, avslutade utbildningsnivå?				Total
		LU	MU	HU	Vet ej	
Vilken är din mammas högsta, avslutade utbildningsnivå?	LU	4	4	0	1	9
	MU	10	26	2	5	43
	HU	1	12	13	4	30
	Vet ej	0	3	3	11	17
Total		15	45	18	21	99

LU=Låg utbildningsnivå (grundskola), MU=Medelhög utbildningsnivå (gymnasium),

HU=Hög utbildningsnivå(universitet/högskola/forskarutbildning).

TABELL 7: Hur mycket dricker du i genomsnitt vid de tillfällen du dricker? * Vilken är din pappas högsta, avslutade utbildningsnivå?

Count

		Vilken är din pappas högsta, avslutade utbildningsnivå?				Total
		LU	MU	HU	Vet ej	
Hur mycket dricker du i genomsnitt vid de tillfällen du dricker?	Lågkonsument	3	17	4	9	33
	Medelkonsument	9	14	6	4	33
	Högekonsument	3	14	8	8	33
Total		15	45	18	21	99

De flesta ungdomar har en pappa som har medelhög utbildningsnivå. 44 % av ungdomarna som angett att de har en pappa med hög utbildningsnivå räknas som högekonsumenter. Detta har vi fått fram genom att dela 8 med 18, alltså antalet ungdomar som är högekonsumenter och

som har pappor med hög utbildningsnivå med det totala antalet ungdomar som uppgett att de har en pappa med hög utbildningsnivå.

TABELL 8: Hur mycket dricker du i genomsnitt vid de tillfällen du dricker? * Vilken är din mammas högsta, avslutade utbildningsnivå?

Count		Vilken är din mammas högsta, avslutade utbildningsnivå?				Total
		LU	MU	HU	Vet ej	
Hur mycket dricker du i genomsnitt vid de tillfällen du dricker?	Lågkonsument	2	14	9	8	33
	Medelkonsument	5	18	8	2	33
	Höghkonsument	2	11	13	7	33
Total		9	43	30	17	99

TABELL 9, 10, 11, 12: Vilken är din mammas högsta, avslutade utbildningsnivå? * Om du dricker alkohol, vilken sorts alkohol dricker du oftast?

(Tabell 9)		Alkoholsort:	
		Sprit	
Mammas utbildningsnivå:	LU		6
	MU		25
	HU		18
	Vet ej		8
Total			57

(Tabell 10)		Alkoholsort:	
		Öl	
Mammas utbildningsnivå:	LU		5
	MU		28
	HU		20
	Vet ej		10
Total			63

(Tabell 11)		Alkoholsort:	
		Cider	
Mammas utbildningsnivå:	LU		5
	MU		27
	HU		18
	Vet ej		9
Total			59

(Tabell 12)		Alkoholsort:	
		Alkoläsk	
Mammas utbildningsnivå:	LU		4
	MU		22
	HU		14
	Vet ej		6
Total			46

Vi har valt att titta på Sprit, Öl, Cider och Alkoläsk eftersom dessa var de vanligaste alkoholsorterna ungdomarna drack (se tabell 5).

TABELL 13, 14, 15, 16: Vilken är din pappas högsta, avslutade utbildningsnivå? * Om du dricker alkohol, vilken sorts alkohol dricker du oftast?

(Tabell 13)		Alkoholsort:	
		Sprit	
Pappas utbildningsnivå:	LU		10
	MU		24
	HU		13
	Vet ej		10
Total			57

(Tabell 14)		Alkoholsort:	
		Öl	
Pappas utbildningsnivå:	LU		10
	MU		27
	HU		13
	Vet ej		13
Total			63

(Tabell 15)		Alkoholsort:	
		Cider	
Pappas utbildningsnivå:	LU		8
	MU		26
	HU		13
	Vet ej		12
Total			59

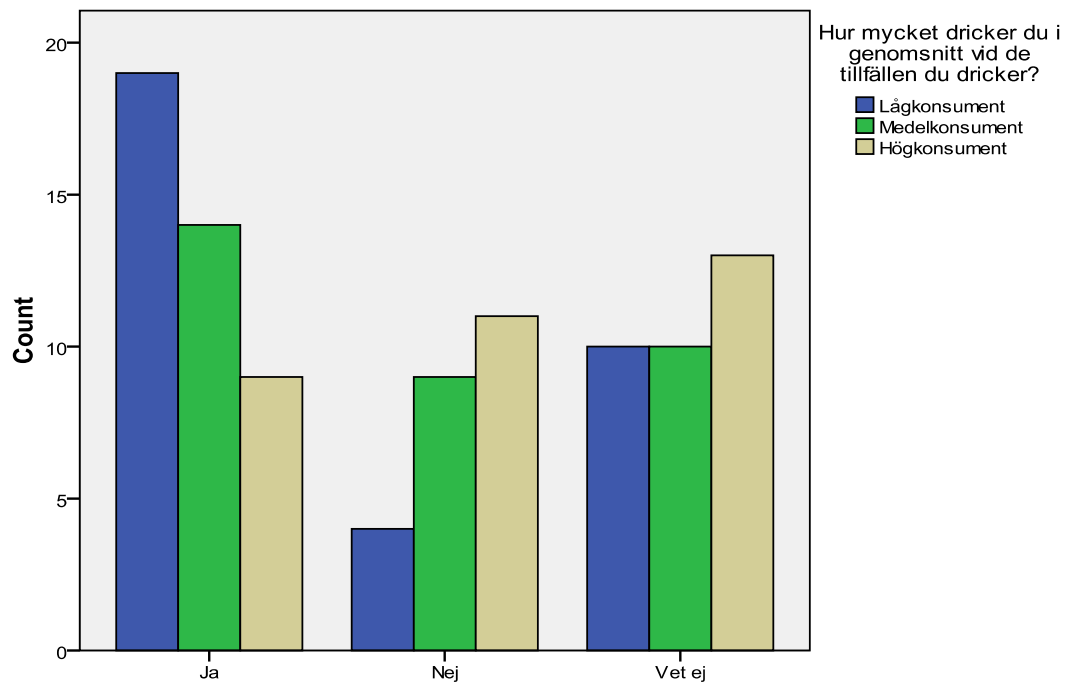
(Tabell 16)		Alkoholsort:	
		Alkoläsk	
Pappas utbildningsnivå:	LU		4
	MU		26
	HU		7
	Vet ej		9
Total			46

Vi har även här valt att titta på Sprit, Öl, Cider och Alkoläsk eftersom dessa var de vanligaste alkoholsorterna ungdomarna drack.

TABELL 17: Har du planerat att studera vidare på högskola/universitet efter gymnasiet?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	42	42,4	42,4	42,4
Nej	24	24,2	24,2	66,7
Vet ej	33	33,3	33,3	100,0
Total	99	100,0	100,0	

DIAGRAM 2:

Har du planerat att studera vidare på högskola/universitet efter gymnasiet?

CHI- TVÅ TEST 1

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,367 ^a	4	,118
Likelihood Ratio	7,763	4	,101
Linear-by-Linear Association	3,383	1	,066 ^b
N of Valid Cases	99		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,00.

TABELL 18: Om du dricker med dina kompisar, vem/vilka brukar ta initiativet till att dricka alkohol?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jag själv	7	7,1	8,0	8,0
	Mina kompisar	6	6,1	6,9	14,9
	Jag och mina kompisar	73	73,7	83,9	98,9
	Annan	1	1,0	1,1	100,0
	Total	87	87,9	100,0	
Missing	System	12	12,1		
Total		99	100,0		

TABELL 19: Har du någon gång känt dig pressad av dina kompisar att dricka alkohol?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	14	14,1	14,1	14,1
	Nej	84	84,8	84,8	99,0
	vill inte svara	1	1,0	1,0	100,0
	Total	99	100,0	100,0	

TABELL 20: Har du någon gång känt dig pressad av dina kompisar att dricka alkohol? * Om du dricker med dina kompisar, vem/vilka brukar ta initiativet till att dricka alkohol?

Count

		Om du dricker med dina kompisar, vem/vilka brukar ta initiativet till att dricka alkohol?				Total
		Jag själv	Mina kompisar	Jag och mina kompisar	Annan	
Har du någon gång känt dig pressad av dina kompisar att dricka alkohol?	Ja	1	3	6	0	10
	Nej	6	3	67	1	77
Total		7	6	73	1	87

CHI-TVÅ TEST 2

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,698 ^a	3	,021
Likelihood Ratio	6,534	3	,088
Linear-by-Linear Association	2,498	1	,114
N of Valid Cases	87		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,11.

TABELL 21: Tror du att personer i din egen ålder dricker större mängder alkohol tillsammans med sina kompisar än när de dricker ensamma?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ja	80	80,8	81,6	81,6
	Nej	4	4,0	4,1	85,7
	Osäker/Vet ej	14	14,1	14,3	100,0
	Total	98	99,0	100,0	
Missing	System	1	1,0		
Total		99	100,0		